

פ ר ט י - כ ל
ישיבה ב/שכ"ח של הממשלה
י"א בתשרי תשכ"ח - 15.10.67
(לפנה"צ ואחה"צ)

נכחו השרים: ל. אשכול - יו"ר, י. אלון (מסעיף 7ב'), ז. ארן, מ. בגין, י. בורג, י. ברזילי, ח. גבתי, י. גלילי, מ. דיין (עד אמצע סעיף 9), ז. ורהפטיג, י. ישעיהו, מ. כרמל, י. ספיר, פ. ספיר, מ. קול (עד אמצע סעיף 9), ח.מ. שפירא, י.ש. שפירא, ז. שרף, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן (בחול), מ. בנטוב (בחול)

- ד. הורוביץ - נגיד בנק ישראל (בסעיף 9)
- י. הרצוג - המנהל הכללי של משרד ראש-הממשלה
- ש. צויגריץ - סגן מזכיר הממשלה
- א. אגמון - סגן הממונה על התקציבים (עד אמצע סעיף 9)
- י. ארנון - המנהל הכללי של משרד האוצר (בסעיף 9)
- ד. בן-דרור - החשב הכללי (בסעיף 9)
- ש. גפני - הממונה על הכנסות המדינה (בסעיף 9)
- מ. זגגי - המשנה למנהל הכללי, משרד האוצר (בסעיף 9)
- מ. זנדברג - הממונה על התקציבים

- סדר היום:
- 7. סקירות
 - 8. מינוי לשירות החוץ
 - 9. המדיניות הכלכלית והצעת-התקציב לשנת 1968/69

לפנה"צ - רשם י. מימון
אחה"צ - רשמה ש. יפה

1 2 3 4 5

8. מינוי לשירות החוץ

ראש הממשלה ל. אשכול:

משרד החוץ מבקש לאשר את מינויו של מר אריה אשל

לתפקיד שגריר באוטבה (קנדה).

מחליטים:

לאשר את מינויו של מר אריה אשל לתפקיד שגריר באוטבה (קנדה).

9. המדיניות הכלכלית והצעת-התקציב לשנת 1968/69

שר האוצר פ. ספיר:

אני מבין שקשה להעביר את השולחן מהעניין שעסק בו לעניינים קצת אפורים, אבל הדבר הכרחי. סקירתי מחולקת לשלושה חלקים: (א) מה שהתהווה במשק בתשעת חודשי השנה, במידה שאנחנו יודעים זאת; (ב) מה בערך אנחנו רואים שצריך להיות ב-1968, ואותו הדבר ב-1969; (ג) בעיות התקציב עצמן.

אנחנו רוצים לקבל מכל השרים את החומר שלהם ולנסות לסיים אתם את הבירורים תוך שבועיים אלה, כי לפי לוח-הזמנים שאנחנו קשורים לו, אנחנו צריכים לסיים עקרונית את התקציב על-יד השולחן הזה ב-29 באוקטובר, כדי שוועדת השרים לענייני כלכלה תוכל לעסוק בו בחודש נובמבר ושנוכל, בתאריך של 25 בדצמבר, להגיש את הצעת-התקציב לכנסת.

עלי להקדים ולומר, שהסקירה על עניינים כספיים מסויימים שאנחנו שרויים בהם, אינה מביאה בחשבון את השינויים שחלו בשטח ובאוכלוסיה כתוצאה מן המלחמה, פרט לאיחוד ירושלים. היינו, תוספת של 67 אלף ערבים.

הנתונים אינם אופייניים לכל השנה בגלל עליות וירידות, הן בזמן הכוננות והן בזמן המלחמה והן בשל השפעותיהן אשר יורגשו, כנראה, עוד זמן רב. אני מוכן אפילו להגיד, עוד מספר שנים. קשה היום, יותר מאשר בעבר, לנבא באופן מדויק מה שכלכלנים נותנים תמיד, את ההתפתחויות אפילו לטווח של חצי-שנה.

והערה כללית: ברצוני לציין, כי השנה, למרות שעד כה עברו רק תשעה חודשים, היו למעשה ארבע תקופות: ינואר-פברואר, שהמשיכו את השנה הקודמת ומגמותיה; מארס - חצי-מאי - בתקופה זו נתגלו סימנים חיוביים ראשונים של התייצבות, למשל, בתחום התעסוקה: מאמצע חודש מאי ועד לאוגוסט, מאז הפכו מלחמת-ששת-הימים והשפעותיה את הקערה על פיה; מאוגוסט ועד עתה - כאשר ניכרים שוב סימני התאוששות, בתעסוקה, בביקוש ואפילו בגביית המסים.

העליה - הסתמכה בתשעת החודשים הראשונים של השנה

ב-11,400 עולים. זוהי עליה נמוכה, שהשפעתה על המשק אינה רבה. אינני מדבר על אספקטים אחרים. אמנם בחודשיים האחרונים היתה עלייה בשיעור של 2000 לחודש, לעומת 1000 קודם לכן. אילו יהודים ממארוקו היו ממשיכים לבוא לישראל, כמו שעשו קודם הקבצנים שבהם, היתה העליה הגדולה נמשכת יותר זמן. נשארו שם 50 אלף בני

המעמד הבינוני ובעלי מקצועות חופשיים, אבל הם נוסעים יותר לצרפת. על העליה אינני יכול להגיד שום דבר, אלא למסור את העובדה הזאת והמספר הזה.

על הירידה אין בידינו נתונים, אך סביר לחשוב

שמספר היורדים ירד בשנים האחרונות לעומת השנים שלפני כן. איש אינו יודע בכלל את המספר המדויק של היורדים, כי בזמן שאנשים יורדים לצמיתות, אין הם מצהירים על כך, פרט לבורדים. אחרי כן ישנה צורת חשבון מורכבת. אבל ברור, לפי אותן אינדיקציות שבשנתיים האחרונות היו פחות יורדים. כן אין לנו נתונים לגבי התקופה שלפני המלחמה ואחריה. ידוע רק שבחודשים מאי ויוני, אולי גם בחודש יולי, יצאו לחוץ-לארץ פחות אנשים מאשר בשנים קודמות, מאלה הנוסעים לקייט, לחופשה ולנופש.

האוכלוסיה בארץ מנתה בסוף ספטמבר - מהמיעוטים

אני כולל רק 67 אלף שנוספו לנו בירושלים המזרחית ובסביבתה - קרוב ל-2,380,000 יהודים ו-400 אלף מיעוטים.

אין לחשוב שכח-העבודה, שברבע האחרון של 1966

הגיע ל-960 אלף, השתנה באופן מהותי. יש להניח כי הגידול לסוף 1967 יהיה 10-15 אלף, אבל נתונים סופיים נדע רק בינואר.

אבטלה - אין כבר חולקים על כך, שהנתון של 100

אלף מובטלים היה מופרך מיסודו. זה היה ויכוח סימנטי על "מובטלים" ו"בלתי מועסקים", ש"תרומתו" היחידה היתה חבלה ונזק ציבורי, כלכלי ופסיכולוגי - בארץ ובחוץ-לארץ.

יותר מזה: מספר המובטלים הרשומים ירד מ-35 אלף

ל-27 אלף, שבהם קרוב ל-20 אלף מועסקים בעבודה יזומה. זו לא היתה ירידה חד-פעמית, אלא היא נמשכת שבוע אחרי שבוע, דומני שהיא נמשכה גם בשבוע האחרון. אין לי ספק, שאפילו לא נמצאו לנו יותר מקומות עבודה. בתחום הבניה והחקלאות, הרי חלק מהמובטלים כעת לא היה משתלב בהם, שכן חלק מהמובטלים הם אנשים העשויים

למצוא תעסוקה טבעית רק תנאים לא-טבעיים של תעסוקת-יתר.

יש לציין כי כבר עמשיו מורגש מחסור בסוגים מסויימים של עובדים. כל-אחד המבקר במקומות, אם זה במקום זה או אחר, יכול לאשר זאת. אין, למשל, מספיק פועלי-מתכת לעבודות השונות שמבצעת מערכת-הבטחון. יש גם מחסור בטפסנים. במיכרזים מסויימים בגדה עלו המחירים פי ארבעה. התחלנו לעשות עבודות ציבוריות שם ויש עבודות שעלו פי ארבעה. התברר שזוהי תוצאה של מחסור בכוח-אדם בישראל, בעיקר בקיבוצים, שמביאים את אנשי הגדה לישראל לעבודה. בתעשיה, כולל תע"ש, הורגשה באחרונה קליטה של כוח-אדם בהיקף ניכר.

בייצור נסתמנה יציבות בחודשים פברואר-אפריל ואפילו תחילה של עליה בפעילות הכלכלית בתעשיה. אולם, לאחר מכן, נשתבשו הדברים ולכן קשה לדעת בכמה יסתכם הייצור בשנה זו מה יהיו השינויים לעומת השנה שעברה. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אומדת את הגידול בייצור התעשייתי, מראשית השנה לסופה, ב-6%-7%. איני יכול להגיד על זה שום דבר. ברור שבחודשי אוגוסט וספטמבר היתה קליטה ניכרת בתעשיה. אבל המספרים אינם ידועים.

בחקלאות גדל הייצור ב-10%-11% וההכנסה ב-10%, השיווק המשיך לגדול בקצב מהיר יותר מאשר הגידול באוכלוסיה. כל מה שאני אומר שייך למשק גבולות ישראל לפני ה-5 ביוני.

בבניה נמשך השפל, המלאי של דירות גמורות מגיע ל-40 אלף, וזאת בשעה שהביקוש הטיבעי לשנה הוא כ-25 אלף. מכאן, שכל זמן שלא יוקטן המלאי, יימשך השפל. אני מניח שהשפל בבניה יימשך עוד כל שנת 1968. דרשנו שיעשו מיפקד חדש בחודשים הראשונים של 1968, כי הקבלנים טוענים, בקשר למשכנתאות, למספר אחר. אבל יש להניח שבראשית 1968 עלול לבוא שינוי בבניה. למשרד השיכון יש היום 11 אלף דירות גמורות (3000 בדעתו להרוס), ובתהליך בניה - 25 אלף. לקבלנים פרטיים יש 5000 דירות גמורות ו-8000 בבניה. בסקטור הערבי יש 1000 בבניה. סך הכל של הדירות בבניה (כולל התיישבות) - 42 אלף, ואולי למעלה

מזה.

בחודשים אוגוסט-ספטמבר, נראה לי, לפי האינדיקציות שלנו מרישום משכנתאות, מפי בנקים וקבלנים, במידה שהם מוסרים מספרים מוחלטים, ומחברות שיכון, שחלה עליה מסוימת במכירת הדירות. משרד השיכון מכר 1000 בחודש לכל המטרות - זה כפליים משמכר בחודשים קודמים, והקבלנים מכרו 500 לחודש, גם זהו מספר כפול ממה שנמכר קודם לכן. זהו המצב, הן לפי המשכנתאות והן לגבי הקבלנים, ומשום כך הורדנו מהפרק הוזהל דרסטית במחירי הדירות. (אני מצטער שהשר בנטוב איננו כאן. הוא מוציא יותר-מדי תכניות לשוק - בדיבור). רצינו להוזיל את מחירי הדירות ב-15%. הורדנו את זה מעל הפרק.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

לתמיד?

שר האוצר פ. ספיר:

בינתיים כן.

מאז אוקטובר 1965 אין שינוי במחירי הדירות. לאחר שחלה ירידה ב-7% שהביאה לכך שחלק ניכר של דירות נמכרו במחירי-הפסד. מאז ספטמבר השנה קיים לחץ להעלאת מחירים שאנו מתנגדים לו. אני רוצה להגיד שגם במחירי השכר בבנייני הקבלנים ובמיכרזים שקיבלו ממשרד-השיכון לא חל שינוי. באו אפילו כאלה שרצו לעבוד בזול יותר. ייתכן שיצטרכו לקחת בחשבון שדברים שונים יצטרכו להוריד.

כיום מועסקים בענף הבניה 30 אלף, לעומת 52 אלף ב-1964. מתוך ה-20 אלף שנפלטו מענף הבניה, 9000 הם ערבים שחזרו לעבודות בכפריהם. הנתונים אינם כוללים עובדי מחצבות ותעשיית-אבן והשעיות אחרות הקשורות

בהן. בעוד שבעבר היוו פועלי-הבנין 10% מכוח-האדם, ירד שיעור זה כעת ל-8%, והאחוז הנורמלי בארץ, כמו בחוץ-לארץ, הוא 7%.

בתיירות לא היה שינוי ניכר בחודשים ינואר עד

אוגוסט לעומת אשתקד. כמובן, בתקופת הכוננות והמלחמה הורגשה ירידה מובנת, מיד לאחר-מכן באה עליה ואילו עמשיו התייצבות, כך שאין לשער שתהיה ירידה ניכרת בהכנסות התיירות.

בענף ההובלה, שהוא אחד הענפים ה"כבדים" במשק,

חל שינוי קיצוני. לפני המלחמה נפגעה התובלה מהאטת הבניה ואחר כך גוייסו כ-52% כלי-הרכב שעברו בעד התעשייה והחקלאות, ונוצר מחסור. חלק מהרכב נהרס ומטפלים בחידושו, כך שכעת מורגש מחסור ברכב, שכתוצאה ממנו ישנה עליית מחירים ולחץ לעליה נוספת. עדיין קיימת בעיית הקואופרטיבים לתחבורה, הדורשים העלאה. בזה דנה כעת ועדת-השרים לענייני כלכלה.

בשירותים ציבוריים ובנקאות לא חל שינוי של ממש.

ניכרת בלימה מסויימת בקליטת פקידים נוספים וכן פליטה מואטת של עובדים.

מספר הפקידים ברשויות המקומיות הוקפא ואילו

עובדי-המדינה שמספרם היה בסוף מרס 1966 - 48,836, הגיע בסוף מארס השנה ל-49,132 - עליה איטית ביותר, היינו 296 בלבד. וזה כתוצאה מכך שקיבלנו ממחלקת ההתיישבות של הסוכנות עובדים למשרד-החקלאות וגם שהיה למלא תפקידים חדשים. כך, שבעצם אפשר לומר שהיתה אפילו ירידה. גם השנה לא היתה עליה משמעותית בשנה חודשים במספר העובדים. מלבד 900 - רובם הגדול ארעיים, במע"צ ובדואר, בקשר לעבודות הנעשות בעיקר בגדה. רצוני לציין כאן - וזה אני מדגיש באזני השרים - כי לדעתנו יש להמשיך בהקפאת התקנים שבוצעה השנה.

לגבי התפוקה במשק - יש לנו רק כמה אינדיקטורים, וכיוון שהיו בתשעת חודשים אלה, כפי שאמרתי, ארבע תקופות, אין ללמוד מזה לכל השנה.

חשמל - בחודשים ינואר-מרס היתה ירידה בצריכת החשמל בתעשייה, והחל מחודש אפריל החלה להסתמן עליה - שנפסקה מחמת המלחמה. אספקת החשמל לשאיבת מים ירדה בגלל השנה הגשומה. צריכת החשמל במסחר ובמוסדות נמצאת כל הזמן בעליה.

השקעות - לפי המרכז להשקעות. בחודשים ינואר עד ספטמבר היה מספר האישורים להשקעות 159 לעומת 113 אשתקד. מה שאשרו, לא התחיל מיד להתבצע, אלא שזהו תהליך שנמשך כל השנים. יש לציין במיוחד את העובדה שהשנה היו 130 אישורים להשקעות בתעשייה (בסכום של 570 מיליון לירות) לעומת 87 אישורים (ב-150 מיליון לירות אשתקד). ודאי ישאלו: מניין ההבדל הגדול? יש בזה גם מפעל ערד. אבל לגבי העליה במספר האישורים, אין זה משנה, כי למפעל ערד ניתן אישור אחד.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

האם יש השקעות גם מהארץ או רק מחוץ לארץ?

שר האוצר פ. ספיר:

גם מהארץ וגם מחוץ-לארץ.

מבחינת ההון המושקע, אושרו בינואר-ספטמבר תכניות בסכום של 732 מיליון ל"י (כולל ערד וים-המלח), לעומת 309 מיליון לירות אשתקד.

בסוף ספטמבר נמצאות בתהליכי דיון שונים 153 בקשות, המסתכמות ב-242 מיליון ל"י, מתוכן 98 בקשות למפעלים תעשייתיים, בסכום של 128 מיליון ל"י. חשוב לציין שאם יוגשמו כל התכניות הללו, כרוכה בהן תעסוקה יצרנית ליותר מ-5,000 איש.

על ההשקעות בתעשייה אין לנו נתונים די הצורך כדי לקבוע את היקף ההשקעות בתעשייה. כידוע היו השנה, כמו בכל הדברים, תנודות למעלה ולמטה, ועדיין מוקדם לסכם.

יבוא נכסי השקעה לתעשייה הגיע בחדשים ינואר עד אוגוסט 1967 ל-28 מיליון דולר, לעומת 44 מיליון דולר בשנה הקודמת, דהיינו, ירידה של 37%. ייבוא אניות ומטוסים בתקופה זו עלה מ-18 מיליון דולר אשתקד ל-25 מיליון דולר השנה.

יבוא הסחורות - כולל הספקה, מזון, דלק, ציוד מוצרי צריכה, בשביל חומרי גלם לייצוא וכיוצא בזה, הגיע בינואר עד אוגוסט ל-483 מיליון דולר, לעומת 571 מיליון דולר אשתקד - ירידה בת 88 מיליון דולר שהינה קוניוקטוראלית בחלקה.

יבוא מוצרי צריכה ירד בתקופת ינואר עד אוגוסט: לעומת 61 מיליון דולר בשנה שעברה, הסתכם ב-64 מיליון דולר השנה.

תשומות לייצור יובאו ב-350 מיליון דולר בינואר - אוגוסט השנה, לעומת 406 מיליון דולר באותם חודשים אשתקד.

יבוא נכסי השקעה ירד ב-17 מיליון דולר - מ-104 מיליון דולר בינואר - אוגוסט אשתקד ל-87 מיליון דולר באותם חודשים השנה.

הגרעון במאזן המסחרי ירד בינואר - ספטמבר מ-257

מיליון דולר אשתקד ל-149 מיליון דולר השנה, דהיינו, הפרש של 110 מיליון דולר. כמובן אי-אפשר עוד לדעת מה יהיה עד לסוף השנה.

ראוי לציין כי הגרעון הכולל כאחוז מסך המקורות

במשק ירד מ-31% ב-1950 ל-16.5% ב-1955, ל-10% ב-1956, ל-9% ב-1966, ואנו צופים כי יגיע ל-7% בלבד ב-1967. אתאר זאת באופן ציורי. אם אנחנו חיים על 1,000 דולר לגולגולת, הרי בשנת 1950, 690 דולר מסך זה היישוב עצמו יצר ו-310 דולר באו מהחוץ, היום זה 930 דולר מהייצור המקומי ו-70 דולר מהחוץ. ודאי במאמץ מסויים, בתנאים של היום, קל יותר לעשות פסיעה מ-930 ל-1,000 דולר, מאשר בתנאים של אז, של פיקוח וקיצוב, לעשות קפיצה מ-690 דולר, כאשר דרושים לנו עוד 310 דולר. בלי 310 דולר אלה מהחוץ היינו בחנק. היום, בשנת 1970, אם יחסר הסכום מהחוץ, זה יהיה כרוך רק בקצת פחות נוחיות.

בהזדמנות זו רוצה אני להגיד, שאם בשנה הבאה לא

יהיה שינוי, אלא נכסה רק את הירידה שהשנה היא קוניוקטוראלית בחלקה, אראה את זה כדבר גדול. השנה כנראה ייגמר הגרעון המסחרי ב-210 מיליון דולר, אם גם בשנה הבאה יהיה גרעון כזה - זה יהיה חשוב, כי השנה זה כולל גם מקריות. אם גם בשנה הבאה נשיג זאת, זה יהיה, כאמור, דבר גדול.

אחוז הייצוא מהייבוא עלה ל-74% לעומת 59%

אשתקד. הייצוא החקלאי עלה בשעה חודשים ראשונים השנה והגיע ל-92 מיליון דולר, לעומת 80 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד. כמובן, חלק בזה הוא פרי-הדר. במשך השנה כולה יגיע ייצוא זה ל-110 מיליון דולר, לעומת 95 מיליון דולר אשתקד.

ייצוא תעשייתי (למעט יהלומים) עלה בתשעה חודשים

ראשונים השנה ב-13 מיליון דולר לעומת אשתקד.

ייצוא יהלומים עלה ב-5 מיליון דולר לעומת

אשחקד. בייצוא היהלומים יש עכשיו סטגנציה, ואולי מסתמנת אפילו ירידה. כוח-הקניה של יהלומים לקישוט ירד באירופה, באמריקה - לא. אבל תוך 14 שנה שאני מכיר את הענף הזה, אני יודע על ירידות ועליות בעולם. משאני בא למסיבות שונות, אני רואה שידי הנשים כבדות יותר מיהלומים.

הייצוא התעשייתי הכולל יגיע ל-420 מיליון דולר

נטו.

ייצוא הסחורות הכולל יגיע ל-520 מיליון דולר,

לעומת 580 שהיה האומדן שלנו לפני המלחמה. אני מעריך שהייצוא הכולל, הגלוי והסמוי, סבל ממלחמת-ששת-הימים, וזה לא רק ענין של ששת-הימים, ההשפעה במשק תהיה עוד להרבה זמן. הייצוא הסמוי טרם ידוע, אך ייתכן שיגיע ל-400 מיליון דולר. חשבנו כי הייצוא יגיע למיליארד, הוא יגיע, איפוא, ל-910 מיליון דולר.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

ממה מורכב הייצוא הסמוי?

שר האוצר פ. ספיר:

זה מורכב מתחבורה אווירית וימית, ייצוא שירותים וכדומה. בענין זה, אנחנו עדיין נוהגים לפי סידור הלוחות הסטטיסטיים הישנים, כלומר, לחומרא ולא לקולא. בזה כלולות גם הכנסות מתיירות, הכנסות מהון שלנו, אם לבנק ישראל יש רזרבה כזו וכזו, וזה מכניס ריבית, וכן השקעות של ישראלים בחוץ-לארץ, שיש לנו קונטרולה עליהן וצריך להעביר הנה את הרווחים.

אפשר גם בהזדמנות זו לנגוע בענין המיתון ומה הביא המיתון. עכשיו אוכל לתת מספרים לשלוש שנים. הגרעון במאזן-המסחרי ירד בצורה דרסטית. יש להניח שזה יימשך. לעומת גרעון של 454 מיליון דולר בשנת 1964, היה הגרעון בשנת 1965, 393 מיליון דולר, ובשנת 1966 - 317 מיליון דולר, וכנראה שנגיע השנה לגרעון של 210 מיליון דולר, ואם ניקח בחשבון את המקריות שהיתה, נאמר 250 מיליון דולר. אינני מניח שבאוקטובר, נובמבר ודצמבר יחולו שינויים דרסטיים לכאו או לכאן בייבוא וייצוא, שישנו את התמונה.

שר החינוך והתרבות ז. ארן:

השלל המלחמתי נכנס בזה?

שר האוצר פ. ספיר:

אין לזה כל קשר.

אם נגיע לגרעון כזה, יהיה זה הגרעון הקטן ביותר מאז 1954 (שאז היה 208 מיליון דולר) - (באחת מהשנים 1949-1953, הגרעון היה יותר גדול) - אם כי מובן שלמעשה יהיה גרעון זה, יחסית לרמת המחירים ולגודל המשק, קטן הרבה יותר מאשר ב-1954.

על ייבוא הון אין לנו נתונים כוללים. בעניינים אלה האוצר מאשים את הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאשימה את האוצר, זה לוקח הרבה זמן. אני יכול לקחת רק מיספרים שיש לנו קונטרולה עליהם. ראש-הממשלה, כאשר היה שר-האוצר, היה מסדר לו לוחות סטטיסטיים משלו. כאינדיקטורים ניתן לראות: א) פיצויים אישיים - שהגיעו ל-90 מיליון דולר בתשעת החודשים הראשונים של השנה, לעומת 86 בשנה שעברה; ב) "בונדס" - בשנת 1967 יגדלו המכירות בכ-120 מיליון דולר; ג) מגבית חירום - על חשבון 360 מיליון הדולר המצופים יגיעו עד לסוף דצמבר מלמעלה מ-300 מיליון דולר. סכום זה אינו

כולל 30 מיליון דולר שיישארו בידי הסוכנות, לצורך החזרת חובות; ד) העברת הון פרטי - קטנו במקצת.

על מאזן התשלומים טרם נמצאים נתונים בידינו. כמו שיש ייצוא של שירותים, יש גם ייבוא של שירותים. בראש הסעיף המרכזי הוא סעיף-הבטחון. כבכל שנה במועד זה, יש לנו נתונים רק לשלושה חודשים בלבד. אם יבטלו את ה-SUSPENSION ונקבל מטוסים, צריך יהיה לשלם בעדם. אינני יכול אפילו להתנבא כמה יהיה הגרעון במאזן התשלומים, לא השנה ולא בשנה הבאה. הכל קשור בכך, מה נקבל ואיך נקבל.

בצריכה - הירידה בצריכת מוצרים בני-קיימא הופסקה (לא נכללים נתונים המוצרים המיובאים מהגדה-המערבית). כזכור, הורדנו מסים על 15 מוצרים בסך 25 מיליון ל"י. באינדקס, זוהי הורדה של 0.3 נקודה.

צריכת מזון - גדלה יותר מאשר קצב גידול האוכלוסיה (אפילו בלי להביא בחשבון מספר ימים של אגירה מבוהלת בטרם המלחמה) - כזכור, כולל גידול האוכלוסיה גם את תוספת ירושלים המזרחית.

צריכת הבנזין - בתשעה חודשים ראשונים של השנה עלתה והגיעה ל-262 מיליון ליטר, לעומת 248 מיליון ליטר בשנה שעברה, היינו, גידול של 5%.

הביקוש לטלפונים באפריל-ספטמבר השנה הגיע ל-12,590 לעומת 8,423 אשתקד. שר הדואר עוד ידבר על כך שצריך להוריד את המחיר. הוא רוצה לבנות עוד מרכזיות.

אשר לויכוח, מיתון או לא מיתון, הרי לפי המושג שאני מבין, הוא צריך להמשך ולהתקיים על "עשר הדיברות" הכלולות בו. הדבר השני הקובע את המצב הכלכלי שלנו הוא מדד המחירים. מדד המחירים באפריל 1966 (כולל

ירקות) הגיע ל-116.7 נקודות, ובספטמבר 1967, היינו לאחר 17 חודש, הגיע ל-116.7 נקודות. מעולם אינני עושה השוואות עם ארצות אחרות בעולם, אם עולה האינדקס או לא. אבל במדינת ישראל היו לנו תקופות שונות. אבל לא היה כדבר הזה במשך עשרים שנה, ש-17 חודש, ובתקופה זו היתה המלחמה והזעזועים הכרוכים בה, לא יהיו תנודות רבות באינדקס. המדד בלי ירקות ופירות, המשקף עוד יותר את הממוצע השנתי לא השתנה במשך 12 החודשים האחרונים, ועמד בספטמבר 1967 - כמו בספטמבר 1966 - על 118.6 נקודות.

לפני שנתיים עלה המדד בינואר-ספטמבר ב-5.5

נקודות, וב-1966 - ב-7.4 נקודות. השנה ירד המדד הכולל ב-20 נקודות. (גם מדדי מחירי הוצאות בניה, סלילה, מחירים סיטונאיים ולתעשייה ותשומה לחקלאות, מצביעים על יציבות).

השכר בשירותים - לא עלה, כפי שהיה ב-1966.

בראשית 1967 לא שולמה תוספת יוקר (ששולמה ב-1966) כך שלמעשה היתה יציבות בשכר מלאה. באפריל 1966 דרשנו מהפקידים, לאחר הסידור עם הסיווג, להישאר שנתיים באותה רמת-שכר. כבר אמרו להם כמה פעמים שיצטרכו להישאר עוד שנתיים באותה רמה, אם כי אני שומע שהחריפה שכיתת הטכנאים ברדיו.

אם בייצור גדלה התפוקה בשנים 1966 ו-1967, לפי

המספרים של משרד המסחר והתעשייה ב-10%, ואותה התוצרת שהופקה ב-1965, הופקה ב-1967, על ידי מספר קטן יותר של עובדים ב-20 אלף, הרי בשירותים אין לראות שום תזוזה בפריזון, החל מלשכת שר האוצר עד לעיריות ועד לכל השירותים של מדינת-ישראל.

המסים באפריל-ספטמבר 1967 הכניסו 1,250 מיליון

ל"י לעומת 1,300 באותה תקופה אשתקד, דהיינו, ירידה של 50 מיליון ל"י. אין זה דבר שיש ללמוד ממנו על העתיד. חודש ספטמבר היה הראשון השנה שבו חלה עליה בגביה לעומת אשתקד.

הוספנו ענין של הלבנת הון. אם נותנים חנינה

לאסירים, צריך לתת חנינה גם במסים. עד ל-10 באוקטובר נתקבלו הצהרות מתוקנות מ-118 נישומים, בסך כולל של 10 מיליון ו-100 אלף ל"י שיצטרכו לשלם בעד זה 25%. היום, קראתי באחד העיתונים - העיתונים יודעים תמיד את הכל ש"הדגים הגדולים" מחכים לרגע האחרון.

ראש הממשלה ל. אשכול:

118 חזרו בתשובה...

שר האוצר פ. ספיר:

הצהרות אלה נתקבלו בעיקר מקבלנים, סוחרים, בעלי-מלאכה, בעלי מקצועות חופשיים, בעלי משאיות ומוסכים.

מלוות המדינה - ההכנסות לתקציב, או אלו המכסות

הוצאות הקשורות בתקציב נמצאות בעליה. המדובר בסכומים גדולים, שאם כי חלה בהם ירידה לפני המלחמה, הרי החלו לעלות לאחריה. אומדן האמיסיות להשנה הוא 490 מיליון ל"י, מהם נכנסו למעשה 350. במלווה קצר-מועד חלה עליה ב-53 מיליון ל"י.

האומדן המקורי של מלווה הבטחון היה 150 מיליון

לירות. אומרים שייכנס סכום של 300 מיליון ל"י מהציבור. לי יש הסתייגות אישית בענין זה, אינני בטוח כל-כך בזאת, אבל בתקציב הנוסף השני הכנסתי 50 מיליון ל"י נוספים. כן נתקבלו מבנקים 100 מיליון לירות. זה כמובן דבר חשוב. נתבקשתי לדבר על-כך עם כל אחד ואחד מהגדולים שבאים לוועידת מגבית החירום. אני תמיד משתמש בנימוק הזה.

חסכון - ניכרת עליה בחסכון הפרטי: בכל שנת 1964

עלו תכניות החסכון ב-31 מיליון ל"י. ב-1965, ב-46 מיליון ל"י, וב-1966 - עליה ב-45 מיליון ל"י. לעומת זאת, בתשעה החודשים הראשונים השנה, הסתכמה העליה בתכניות החסכון ב-70 מיליון ל"י.

פז"ק (פקדונות לזמנים קצובים) - גם בזה יש

עליה. תיווך שטרות - ניכרת ירידה בצורה זו של האשראי. תיווך שטרות - הוא תוצאה מיתר הנתונים במשק. אם העניינים במשק הולכים מתוך יציבות, תיווך השטרות קטן, אם העניינים במשק הולכים באינפלציה דוהרת - תיווך השטרות גדל. מהיקף של מיליארד ו-20 מיליון ל"י, הגענו ל-820 מיליון ל"י בערך. הריבית השנה ירדה ארבע פעמים: 14% שמהם 5-6 מקבל הבנק, ו-3% מס ההכנסה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

גם אזהרת הממשלה, שלא תתן ערכות לבנקים הועילה

וראי.

שר האוצר פ. ספיר:

לא אגיד שהגיעו כבר לריבית נורמאלית לגמרי, אבל

האדם הנותן את הכסף מקבל כבר כמעט ריבית נורמאלית. כמובן, אם נבטל מה שהבנק מקבל, הוא צריך להפסיד הכנסה של 40 מיליון ל"י לשנה, ובזה אנחנו שותפים רציניים, כי אנחנו מקבלים מזה 30%. אני שמח לציין שתיווך שטרות בלי ערבות הולך ומתחסל בהתאם למגמתנו, בצורה זו של תיווך שטרות חשבנו לאסון לא כלפי הבנקים, אלא בעיקר כלפי היהודים שעסקו בזאת, למרות שהם חטאו. צורה זו מתחסלת והולכת. אין דבר רע בלי טוב, ואין דבר טוב בלי רע. האסון שקרה בשני בנקים החיש את התהליך הזה. זה היה בהתאם למגמת הממשלה, ועדת הכספים של הכנסת וכו'.

אמצעי תשלום - ב-1966 עלו אמצעי-התשלום ב-109

מיליון ל"י. השנה, בגלל המאמץ המלחמתי ובגלל סיבות לא-ברורות, עלו אמצעי התשלום ב-520 מיליון ל"י. יש תאוריות המתאשרות ויש תיאוריות המתנפצות. היו כלכלנים שאמרו כי אם אמצעי-התשלום יגיעו לחצי מיליארד לירות, המדינה "תתפוצץ". המדינה לא התפוצצה. אם כי אין זאת אומרת שזה איננו רע. בינואר-אפריל עלו אמצעי התשלום ב-230 מיליון ל"י. חשוב לציין שעליה זו טרם התבטאה בביקוש מגובר, כפי שמחייבת התיאוריה. אנשים שבידיהם כסף, נוטים להחזיק בו ולא להוציאו. בלשון הכלכלנים נקרא הדבר מהירות מחזור נמוכה. אולי בזה הם מסבירים מדוע המדינה לא התפוצצה. חלק מהגידול באמצעי התשלום מצא דרכו לשטחים המוחזקים, בעיקר לגדה, ולכן לא הורגשה השפעתו אצלנו. אינני יכול להגיד שזה יכול ללכת בלי סוף ולא ישפיע על המשק.

מחיר הדולר השחור בזמן המלחמה הגיע לשיא של 4

לירות. אולם עכשיו חזר למחיר שלפני המלחמה, דהיינו, 3.40 ל"י.

אשראי ההון החוזר שסופק למשק גדל בקצב מהיר

יותר מהייצוא. הגידול הסתכם ב-8 חודשים ב-480 מיליון ל"י.

בקרנות הייצוא - הייתה היא בסך 320 מיליון ל"י

לסוף ספטמבר. אם אתם שומעים שמישהו אינו יכול לייצא, כי אין לו מספר הדולרים הדרוש - אין לזה שחר. אני צריך לציין כי הכסף הזה ניתן ב-6% לכל הייצואנים, לא מפני שהבנקים נותנים את הכסף הזה, אלא מפני שבנק-ישראל מקבל בעד כספו או כספנו (מבחינת ריווח והפסד זה ודאי ככה, אם לא מבחינת סמכויות) - אחוז אחד.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אנחנו מקבלים 2%, מזה מכסה האוצר 1.5%. אנחנו

מקבלים, איפוא, 0.5%.

שר האוצר פ. ספיר:

בורסה - לאחר המלחמה ניכרת מגמה לעליה מסויימת,

אם כי יש תנודות טיבעיות למימוש רווחים. לא הכחשנו שהטלנו מסים על הריווחיות והורדנו את הריווחיות. אבל כמה אנשים הפסידו בבורסה באירופה. מותר להגיד שזה ארבעה-חמישה חודשים הבורסה אצלנו בעליה איטית, ואם כי זה נקרא "מחזור קטן", הרי הבורסה בשוויצריה היא מצומצמת יותר. באפריל היתה הבורסה בשפל של 92.5 נקודות, ואילו עתה הגיעה ל-114 נקודות.

מספר אחד שצריך "לשכוח" אותו, אבל הוא מעסיק

אותנו ויעסיק אותנו לא-מעט גם להבא ביחסים הכספיים שלנו עם ארצות-הברית:

יתרות מטבע זר - יש להניח שהגענו ל-900 מיליון

עד מיליארד דולר יתרות, מהם כ-760 בבנק ישראל והשאר בבנקים מסחריים.

בקשר למטבע-חוץ, אמרתי תמיד כי בעייתנו היא

להרוויח מטבע-חוץ ולא לקבל אותו כהלוואה או כמתנה. ודאי גם בשנה הבאה היתרה לא תקטן, אלא תגדל. אמנם העובדה הזאת שיש לנו רזרבה של קרוב למיליארד דולר במטבע-חוץ מרגיזה קצת את האמריקנים, והערבים מדברים על-כך. אבל יש כסף, כמו ממגבית-החירום ומה"בונדס" שעדיין לא הוצאנו את הכל.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

גם השיפור במאזן-התשלומים תרם לרזרבה של 150

מיליון דולר.

ישיבת הבוקר ננעלה בשעה 13:05

(המשך הדיון בישיבת אחה"צ בשעה 16:00)

שר האוצר פ. ספיר:

ברצוני לחזור על דברים שאמרתי בבוקר, ולבקש להבין, שהסכום של 900 אלף עד מיליון דולר יתרות במטבע חוץ לסוף ספטמבר 1967, אין זה סכום הניתן לפרסום, ומבקש אני לא לדבר בזה.

דבר נוסף: החדשים ינואר וספטמבר, בסעיף יבוא וייצוא, מאשרים מה שאמרתי קודם לכן. זו תקופה של שלושת-ריבעי שנה, בה הגרעון במאזן המסחרי יהיה 320 מיליון דולר, לעומת 450 מיליון - בשנת 1964. בלשכה לסטטיסטיקה ישנם מספרים על יבוא וייצוא לחדשים ינואר וספטמבר, וכאשר דובר תחילה על פחות הון - מסתבר שהגרעון השנה ירד עד 200 מיליון דולר והנחה זו מתחזקת על יסוד הסטטיסטיקה של שלושת-רבעי שנה זו.

רציתי לסכם בענין, בו פרטתי את העובדות, שקוראים לו "מיתון", או כל שם אחר. בענין ייצוב המחירים, שכתוצאה מכך האינדקס לא עלה ולא שולמה תוספת יוקר, חושבני שגם הריסון של נטיות המסחר, החסכון הפרטי והריבית שירדה, בכל שלוש העובדות הללו, במשך שנתיים ושלושת-רבעי שנה - אושר שזו הדרך הנכונה לפעול בה.

לפני שאעבור לשנת 1968 - ברצוני שירוכז בממשלה החומר מה עשינו בשטת הפיתוח בשטחים שונים ומה המצב בענפים שונים של הכלכלה, לסוף שנה זו.

אינני סבור שהנתונים בשלושת החדשים הנוספים של השנה - ישנו זאת במשהו. אינני מדבר עתה על תמורות והישגים צבאיים ומדיניים, אך צה"ל, ובעיקר ציודו של צה"ל, אינו פועל בחלל ריק, אלא בתוך משק וכלכלת ישראל. עצמתו של צה"ל באה לו בחלק לא קטן מתעשיית המשק הישראלי. צה"ל יונק ממשק זה; כל שירותי צה"ל ובחלקם - משרתי צה"ל (שרותים טכניים) והספרים שפורסמו - כיצד

כל זה פעל, חיילים ואזרחים ב-ב.מ.ב., בתעשייה צבאית, פועלים שבאו מבתי-הספר ישראלים. ובמקרה זה - כוונתי למקצועיים, שהרמה שלהם גבוהה, כמו הרמה החינוכית בכללותה, בתי ספר מקצועיים, טכניים, הם שהעניקו לתעשייה זו פועלים משדות-ישראל וסדנאות ישראל. כדאי לנתח פעם את מידה הקשר שבין עוצמה זו ובין הנצחון.

בפגישה עם מפקדי הקרבות, שהתקיימה בהשתתפות משרד החינוך, הודיע אחד המפקדים, שחניכי בתי הספר המקצועיים הם חוט-השדרה של צה"ל. אין כלל לתאר את צה"ל בלי עוצמה זו. ישנם בארץ ארבעים אלף חניכים של בתי ספר אלה.

ועתה אגש לתקציב עצמו: ההשקעה הגדולה השתלמה ומשתלמת. סטיתי קצת ואחזור עתה לנושאים הכלכליים הקשורים בשנה זו. כל מה שאומר אני - לא בא לטשטש שום כשלונות, והיו גם כאלה. אבל אתעכב רגע על הכשלונות שהיו מבחינת ההתפוצצות לפני מלחמת ששת הימים. כוונתי לשנים-שלושה בנקים, לחברת "רסקו" ולחברות אחרות, שאנו יודעים או שאיננו יודעים עליהן. עלי להדגיש ולקבוע, על סמך ידיעת העניין, שמקור, סיבת התמוטטותם של אלה - היו בספקולציות של קרקעות, ואין לזה שום קשר עם המשק הישראלי בצמיחתו.

אשר לחברת צי"מ ופרשת האניה "שלום" - שגם זה היה בחינת התפוצצות, נבע מכך שבזמנו היה כאן שיקול לא נכון כאשר רכשו את האניה, או שהיה קיים אי-רצון לוותר על זה. זו היתה אולי אמביציה חיובית, אבל עלתה לנו בכסף רב.

עוד נעמוד בפני השאלה לבירור - מה עלינו לעשות עם יתר אניות הנוסעים, שהן מהוות את החלק המכביד על חברת צי"מ. אך בלי זה יכולה חברת צי"מ להתקיים כגון חברת "אל-ים", הדומה לה באופי, ולא צריכה היתה להיות בתוך שרשרת ההתפוצצויות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

האם תתעורר עוד שאלה לגבי יתר האניות?

שר האוצר פ. ספיר:

רק בנושא אניות הנוסעים. מוציאים מחשבון זה כל

יתר האניות.

לא הייתי רוצה שיתקבל אצל מישור רושם, כאשר מדבר אני על משלונות, שלא היו לנו כל בעיות שהן: משק, כלכלה ותעשייה וחקלאות ישראל סבלו מזעזועים והתפוצצויות אלה באופן ישיר ובלתי ישיר, אבל אינם נושאים באחריות עניינית, מוסרית וציבורית, לא של שני הבנקים הקשורים בספקולציות של קרקעות, ולא בחברות "רסקו" ואחרות, שאין צורך לדבר בהן עתה.

מה עשינו בשנה זו בשטחים אלה, במקביל למלחמה

בשטחים הכלכליים?

בשטח המים המשכנו בהקמת מתקנים בתקציב הפיתוח,

שיאפשרו ניצול מלא של המוביל, קליטה והתחזקות.

התחלנו במפעל המוביל של העברת מי-תהום לאזורי

צריכה.

החלנו בהשלמת הפתרון לבעיית השפכים של גוש דן,

מפעל שיאפשר ניצול ואספקה של 60 מיליון קוב מים וישלים טיהור חוף הים.

הושלמו השנה בהצלחה נסיונות של חמש שנים להגברת זריעת עננים לשם יצירת גשם מלאכותי. נאמר לי שזה עניין רציני עתה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הזורע בעננים - יחסוך מים...

שר האוצר פ. ספיר:

המשכנו בפתרון בעית המים לישובי ההר בגבול

המדינה.

פותרו מפעלי מים באזורים אחרים. המשכנו במפעלים לניצול מי שטפונות, בהם התחלנו קודם לכן. כגון: השלמת מפעל נחלי-מנשה. ספקו מים לכפרים ערביים, ובשטח החקלאות אין הם מצויידים פחות ממשקי היהודים.

אעבור עתה לשטח החקלאות: הייצור גדל ב-13% לעומת 3% בכל אחת משתי השנים הקודמות.

ההכנסה עבור סכום של מיליארד וחצי לירות גדלה

ב-11.5%.

עלי להדגיש שכל ההשקעות וההוצאות של מחלקת-ההתיישבות, הן כיום על חשבון ממשלת ישראל. מספר המשקים שמטפלים בביסוסם מגיע ל-266 ישובים.

מסיימים מימון "מועדוני משקים" למיניהם (המונח הזה ודאי ידוע לכם). ישנם מועדונים של משקים שעזבו את הסוכנות היהודית כבר זמן רב, אבל הם עדיין במצב רע.

היצוא גדל וצומח בעיקר בענפי יצוא נוספים וחדשים. ההתחלות מבטיחות היקף גדל והולך.

ניתנו הלוואות ומענקים למחקר, לחממות ושדות חדשים ולנטיעות של סוב-טרופיים; מודרניזציה ומיכון בחקלאות - זה תהליך הנותן תוצאה, אך הינו ממושך.

השנה יעלו על הקרקע שלוש האחזויות בשטחים שהיו בידנו לפני ה-5 ביוני, בתוך שטח המדינה, וארבע האחזויות - במקומות אחרים.

עוזרים במימון בתי אריזה וטיפול בפרדסים ותיקים. נגיע ל-20 מיליון תיבות סטנדרטיות של פרי השנה.

בדרך כלל, אין הגדלת שטחים וכמויות מים, אבל כתוצאה מהדרכה מקצועית ועוד - ישנה הגדלה ביבולים. ניגשנו לפתרון בעית החיטה לצריכה עצמית. בזה משקיעים סכומי כסף ניכרים.

החיסכון במים אצלנו חשוב כמעט כמו בכסף; חסכון זה גדל כתוצאה מהכנסת אביזרים מתאימים והחלפת צנרת. המחקר, הוא ברמה גבוהה, ההשקעות בו גדלות ב-10% מדי שנה. החקלאות ממשיכה לממן מפעלים אזוריים של החקלאים.

שטח החממות, שהיה בחמש השנים הקודמות בחינת נסיון - גדל בהתמדה ובשנה זו גדל פי שניים מאז חמש שנים וכן שטח מינהרות הפלסטיק, שהינן אמצעי זול יותר והגידול היה מ-2000 ל-15 אלף.

שטח התעשייה: השנה נעשו צעדים לקידום התעשייה, הקיימת והחדשה. לא הכל נוסף בבת אחת בשטח זה, אלא בהדרגה.

הפעלנו תיקונים לחוק לעידוד השקעות הון, שנתקבל בכנסת, שמתרשמים ממנו אפילו אנשי חו"ל.

הגדלנו האמצעים שברשות הבנק לפיתוח תעשייה, ואכן - גבר קצב האישורים של מרכז ההשקעות ואושרו הלוואות במספר הרבה יותר גדול.

אמרתי שאת הפירות לא נראה בבת-אחת.

משרד המסחר והתעשייה: ניגש לביצוע בניית מבני-תעשייה ספציפיים של 10,000 מ' או של 5,000 מטרים מרובעים כל אחד, כאשר הבנין יחכה למפעל, ולא להיפך.

הקטנו את הרבית, פרט למה שהקטנו בשוק על ידי הממשלה, ועומדים להקטין שוב רבית התעשייה לפיתוח. זה עוזר לפיתוח תעשייה חדשה וקיימת גם יחד.

אומר דבר, שראש הממשלה לא מסכים בו אתי, אם כי הסכים לו כאשר דברתי אתו על כך: אנו משחררים את התעשייה מעול הצמדת הלוואות לדולרים ולאִינדקס. שני אלה - המרת הצמדה והקטנת הרבית - באים לקרב יותר תנאי המימון בארץ לאלה של ארצות מפותחות. על ידי כך, תהיינה מסוגלות התעשיות בארץ להתחרות באלה של חו"ל, בסופו של דבר.

לפני כמה שבועות, אישרה הכנסת הפעלת חברה למימון תעשיות, שהעמדנו לרשותה כסף שקיבלנו מבנק ישראל - אמנם בתנאים שיכולנו לקבל טובים מהם, אבל למעשה זה חשבון אחד - בסכום של 120 מיליון לירות. העמדנו סכום זה לרשות משרד המסחר והתעשייה, למען הקמת חברה, שמתפקידה לבסס את המבנה

הפיננסי של מפעלי התעשיה הסובלים מחוסר הון-עצמי. גם בתעשיה עצמה ניכרו תופעות חיוביות, וגם כאן יש לחפש את הקשר עם הדבר הקרוי "מיתון". גברה הערנות לצורך לייצא, לייצל ולחסוך. גברה ההכרה, שאסור לפגור אחרי ההתקדמות הטכנולוגית בעולם, התסיסה הגדולה בהיקף המחקרים המבוצעים בתעשיה תוכיח. אנו תומכים במחקרים אלה, בדרך כלל, ב-50%. האוניברסיטאות מתאוננות, חלקן בצדק וחלקן שלא בצדק, שהתעשיה הישראלית אינה מנצלת יכולת המחקר שלהן. משרד המסחר והתעשיה עושה עתה נסיון של קבלנות-משנה, על-ידי מפעלי תעשיה ישראליים, לתעשיות-חוץ: מה שעושה הבדק בשביל מפעלי דוגלס ודברים דומים.

כאשר מדובר על התקציב גופא (וגם זה אינו דבר הנמצא בחלל ריק), עלי להזכיר את הסכומים הנכבדים שאוכלת מערכת הבטחון, ועלי להדגיש שחלק מחידוש הציוד מוזמן ומתבצע על ידי מערכת הבטחון בארץ. ללא ספק, יש לדבר זה השפעה על הגברת הקצב במשק; כמו כן, נותן הדבר אפשרות למפעלים להתקדם. כוונתנו להביא לכך שדבר זה יעזור גם למפעלים קטנים, ומערכת הבטחון חותרת לכך, אם איני טועה, כבר עתה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אולי זוכר אתה למה הגיעה כבר קבלנות-משנה זו של

התעשיה?

שר האוצר פ. ספיר:

משרד הבטחון חתם הסכם עם "מפעלי דוגלאס" על סכום של 25 מיליון דולר. אין הם רוצים לחלק זאת לשנים. במידה והתעשיה האוירית תעמוד בהתחייבות - הם יגבירו את קצב ההזמנה ותימסר לנו עבודה לחמש שנים, ולא לפי חלוקה נפרדת של כל שנה ושנה. וזאת, למרות שבחדשים מאי-יוני חששו שלא יקבלו את ההזמנה בזמן. עתה אמרו לנו - שהמפעל שלנו עמד במבחן.

בזמן האחרון קמה בארצות-הברית חברה ליצוא מוצרי תעשייה, הנקראת "עתיד", הנותנת לנו תקוות לחדירת יתר לשווקים בארצות-הברית. הם נתנו שמם וזמנם וכן אנשים שיעסקו בזה בארצות-הברית, וזו אחת התקוות החשובות בעינינו בשטח זה.

בשטח משרד הפיתוח עומדים אנו לבצע מבצעים של הרחבה בשטח האשלג בשיעור מיליון טון. יודע אני שיש בעיות עם אשל"ג, אך מקווים אנו להתגבר עליהן.

ניגשנו יחד עם האמריקאים להקמת המפעל בערד. התכנון במלוא הקצב, וכן הקמת רשת הספקת המים וסלילת הכביש וכל השאר.

יש להניח שבחודש מרץ יתחילו לפעול בשטח. בסוף שנת 1968 ראשית 1969 - עליהם להיות מוכנים.

כימיקלים - 48 מיליון לירות. בשטח הכימיה, הביצוע כבר נעשה בשדה. חלקו ליד בתי הזיקוק. בתי הזיקוק ניגשו לתכנון וביצוע ההרחבה.

בבתי הזיקוק מדובר על הרחבת מפעלים בהשקעה של 120 מיליון לירות; הכוונה לבתי זיקוק ומפעלי הפטרוכימיה, וזאת לאחר שהשלמנו השקעה של 15 מיליון ל"י. אנחנו נמצאים בקשר עם האמריקאים בנושא תכנון הפוספטים בעין-יהב, במסגרת השקעה של כ-25 מיליון לירות.

כימיקלים ופוספטים בצפון: זו השנה השלישית שהחברה מרוויחה באופן ניכר, ועתה בודקים השקעה נוספת במפעל. מצפים אנו עתה לאישורו של סודרסקי, כי הוא ביקש שהדבר יאושר על ידו. הוא הדין לגבי בתי הזיקוק. בדרום - טרם התגברו על קשיים. ואין לי ספק שעל התנור הגדול בדרום, של שמונה מאות אלף טון, ודאי יכתבו עוד בעתונים. זה המצב באורון.

אשר לתמנע - בשנים האחרונות, כתוצאה מראורגניזציה ומצב השוק, הרוויח המפעל סכומים גדולים מדי שנה בשנה, וגם בשנה השוטפת ירוויח והוא מחק כבר כמעט את כל הוצאות הניסויים. נשאר סכום קטן לפרוע, אך אם מעודדים את הרזרבות וכו' - זה מכסה כמעט את כל הגרעונות. המפעל הכפיל תפוקתו וכמעט כל הפסדיו כוסו.

יש לציין בהזדמנות זו, שהרזרבות של העופרות בתמנע הולכות וגדלות וה"פרובד" גדל. מר בן-יהודה נתן לי נתונים של שבע מכוונות קידוח ופרוספקטים לפיתוח.

היות ותמיד מדובר בינינו על חברות שלנו, שאינן משלמות מס-הכנסה, ברצוני לומר שמספר חברות, כגון, חברת-החשמל (ואיני מדבר על הבנקים), משלמות 6 מיליון לירות, וזאת אחר שהרוויחה ואחר שגוזלת מאתנו סובסידיה לא גבוהה, שהצליחה לסחוט מאתנו, ו-26 מיליון לירות אמורטיזציה, אחר כל זאת הרוויחה החברה 11 מיליון לירות רווח נקי.

בתי הזיקוק: ודאי יודעים אתם באיזה מצב קבלנו אותם. עתה הם משלמים מדי שנה מס-הכנסה. יש כאלה, כמובן, שצברו להם הפסדים לזמן רב כלפי מס-הכנסה ועתה מנצלים הם זאת כפרטיים.

חברת צי"ם תצטרך לשלם במשך 4-6 שנים נוספות את חובותיה.

אשר לאספקת חשמל לארץ: השלמנו את ענין תחנת הכוח ג'. כאשר קורה כיום קלקול בתחנה בחיפה, מיד ישנן הפרעות רציניות באספקת החשמל. תהיה זו תוספת של 280.000 קו"ש.

הזמנו השנה ציוד לתחנת-כוח נוספת, בהיקף של 420 אלף קו"ש, שפירושה הגדלת האספקה בשיעור 50% לכל הארץ, בהשוואה לשנת 1945. הוזמנו שתי יחידות, כל אחת של 214 אלף קו"ש. אני מצטער רק שהשרים המטפלים בדבר אינם מעיזים לסיים את הבירורים והדיונים, בגלל דרישות ופניות הציבור אליהם.

כאשר יורד אני ממטוס בניו-יורק - רואה אני לפני, בראש וראשונה, סביב כל העיר ובתוכה, את ארובות תחנות חברות החשמל. מסתבר שלולא אלה, לא יכולה היתה ניו-יורק להתקיים. הוא הדין לגבי מקומות שונים אחרים.

הועדה העוסקת בדבר צריכה היתה לסיים עבודתה; הציוד צריך להגיע, אחר שהוזמן כבר, וכאשר יגיע בעוד שנה ורבע - יאמרו שהנה מונח ציוד שהוזמן ואין שימוש בו. אך כאשר נגיע למצב שלא יהיה לנו חשמל במידה מספקת לכל צרכי הארץ - תתחיל הקטסטרופה. ולכן מציע אני לשרים המטפלים בדבר - שימהרו לסיימו.

בשטח התחבורה - אני מניח שלא ידוע לשרים שצי הסוחר שלנו, במיכליות ואניות, יחד עם אלה שהוזמנו כבר, שתגענה עד סוף שנת 1969, מגיע ל-2 מיליון טון. זה מתחלק לצי"מ וחברת "אל-ים", וכן חברות קטנות יותר. זה כולל מיכליות, אניות מטען ואניות נוסעים.

אנו מגדילים את כוח קליטת הנמלים שלנו, ובחיפה הושקע סכום כסף מתאים לצורך מודרניזציה וטיפול מיוחד בפרי הדר. אשר לאניות נוסעים: מכרנו את האניה "שלום" ואת "נילי". החכרנו את האניה "תיאודור הרצל"; האניה "ירושלים" ועוד שתי אניות נוסעים שברשותנו גורמות לנו צרות.

חברת "אל-על" - מאחר ומראה היא מאזן של רווחים
 - ציידנו אותה במטוס בואינג שביעי, עתה החליטה ההנהלה להשתמש באופציה לרכישת
 שני מטוסי בואינג נוספים; ישנה מגמה לרכוש גם אחד המטוסים הענקיים, לחמש מאות
 נוסעים, העולה, עם חלפים, 25 מיליון דולר. אך זה יובא במשך הזמן לדיון בממשלה.

בינתיים מרחיבים את שדה התעופה, סוללים מסלול
 חדש ונעשות השקעות גדולות באירונים גדולים. הושקעו סכומים לשכלול שדות תעופה
 בפנים הארץ - חיפה ואילת. כל דבר שעושים אנו בשטח זה - בתקופת חירום מהווה
 גורם בטחוני חשוב.

הרכבת: מחליפים את פסי-הרכבת תל-אביב-חיפה
 ומאריכים את המסילה מדימונה לאורון. כמו-כן, משנים מהירות נסיעת הרכבת.

אוטובוסים: אנו דואגים להמונים והוזמנו שלוש
 מאות אוטובוסים, בתנאי הלוואה מיוחדים. עדיין נמצאים אנו בדין ודברים עם
 חברות "אגד" ו"דן". עמדתנו היא שכל זה לא צריך להיות על חשבון אלה שאין להם
 אוטו פרטי משלהם.

התקציב עוזר לממן תכנית להקמת תחנות מרכזיות
 בתל-אביב, חיפה וירושלים, וערים אחרות.

משרד העבודה: השנה נפתח כביש סדום-אילת;
 ערד-צפע-דימונה; רמלה-ירושלים; ירושלים-תל-אביב וכו'.

יסלל כביש רעננה-גלילות, שיש לו ערך משקי עצום,
 כי הוא מוריד את העומס בכבישי תל-אביב בשליש, והקטע גהה-גלילות נפתח כבר
 לתנועה. כמו כן, כביש פלמחים-אזור, עד אשדוד. בונים עתה את כביש תל-אביב -
 לוד; כביש חדרה-חיפה; כביש חיפה-עכו; כביש נהריה-מעלות, ועוד כבישים רבים
 בצפון. שר העבודה, כאזרח הצפון, דואג לא מעט לכבישים אזוריים בצפון הארץ

ולכבישי גישה שם. איני צריך להסביר כאן ערך וחשיבות הכבישים למשק המדינה.

כל אחד זוכר ודאי את הקשים בתחבורה, שגרמו שיתוק אפשרות הכניסה לאלפי ורבות פועלים הנוסעים לעבודתם ומהעבודה, בסביבות תל-אביב וגם בחיפה וירושלים. רשת הכבישים שסללנו במשך שנתיים-שלוש האחרונות - פותרת את הבעיה. ואפשר לקבוע שלענין זה קשר ישיר גם עם קביעת שכר העבודה.

משרד הדואר: משרד זה הועמד במבחן המלחמה ונתן שירותים חיוניים. ההשקעות הרבות ברשת הטלפונים הוכיחו עצמן פעם נוספת בתקופת הכוננות והמלחמה.

תכנית הפיתוח של הדואר עומדת במסגרת והיקף של 115 מיליון לירות.

אם שמחם לב, חדלו לכתוב בעתונים, שבישראל אין לקבל מינוי טלפון. השנה מגדילים את קיבולת המרכזיות בשישים אלף מספרים. בשנה הבאה, יתווספו עוד ארבעים אלף מספרים. כל בנין מרכזיה מבטיח, באופרציה מתאימה, הגדלה, הכפלה ושילוש קיבולתה. בשלוש הערים הגדולות מסיימים בנין מרכזיות חדשות, הקשורות בתכנית החיוג הבינעירוני.

יודעים אנו כמה חיוני כל זה, אבל לא שכחנו כמה פליטונים כתבו על נושא זה בעתונים השונים. עתה מזמין הדואר ציוד בסכום של ששים מיליון לירות להרחבת רשת הקשר העירונית והבינעירונית האוטומטית.

הפרוייקט החשוב של הכבל התת-ימי מתקדם בקצב מלא. למעשה, צריכים היינו למכור מחצית הזכויות לאחרים, עד עתה מכרנו כמעט כל המחצית והנחת הכבל תתחיל בעוד כחודשיים ימים והקו יופעל בסתיו 1968.

אנו ממשיכים בשכלול השירותים, מלבד רשת הטלפונים. אנשים מקבלים מכתבים ורוצים לקבלם בזמן, ואנו ממשיכים בבנין בתי-מיון לדואר וכו'.

תיירות: בונים עתה עשרים בתי-מלון חדשים. איני מדבר על העיר המזרחית בירושלים, אלא על פני הארץ כולה.

שיכון: ממשיכים לבנות דיור לעולים ומפנים משכנות-עוני. כן בונים דירות לזוגות צעירים. הגדלנו את התקציב להתיישבות בשטח השיכון, כי הם טענו תמיד שמקפחים אותם. בסעיף זה גדל התקציב מ-29 מיליון ל-51 מיליון.

במאמר מוסגר: הצלנו את רוב חברות השיכון הציבוריות, החצי-פוליטיות (ולכל היושבים כאן ידוע הדבר) מהתמוטטות מוחלטת, על ידי קניית דירות מהן. לולא פעולת עידוד זו - היו הולכות בדרכי האחרים. חברת "רסקו" היתה גם היא הולכת בדרכי האחרים, לולא הסוכנות היהודית שהצילה אותה ממפולת.

ענין שיפוץ הדירות, בו מטפלת הממשלה, גם זה יביא לתוצאות חיוביות.

יכול הייתי לומר שגולת-הכותרת של פעולת השנה, אשר החלה בשנה שעברה, מניעת זעזועים בחוסר-עבודה. ואם ישנה יציבות באוכלוסיה בשטח זה - הרי זה בא משום שמחזקים אנו את אושיות החברה: ועדת התעסוקה הפועלת זה שנה ורבע החליטה על שלושה סכומים להשקעה במקומות אלה, ובחלקו הושקע כבר הכסף והוצא שוב ביישובים אלה. מי שמזדמן לבית-שאן או לשדרות - יכול להיווכח מיד שאין שדרות של היום כמו שדרות של אתמול ושדרות של אתמול לא היתה כמו זו של שלשום והוא הדין לגבי ישובי עולים אחרים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מה השינויים?

שר האוצר פ. ספיר:

משקיעים בבנינים, בבתי-קולנוע, בבתי מרפאות, בכיתות בית-ספר ועוד; סכום של כחמישים מיליון לירות לכבישים ומדרכות, נטיעות ועוד. כל זה החל להתפתח כאשר מצב התעסוקה היה קשה ואז החלטנו על פעולות אלה בהיקף של מיליוני לירות. אלה תקציבים שאושרו והעבודה היא במסגרת שירותים.

מוסדות רפואיים: תכנית בנין בתי-חולים תוסיף, סך הכל, 6,000 מיטות. תכנית זו מתבצעת כבר שנה שניה והולכת ומתגשמת. זו תכנית לשבע שנים ומדובר בששת אלפי מיטות שיעלה מאות מליונים לירות. תכנית רב-שנתית זו מקיפה בתי-חולים ממשלתיים וציבוריים על פני כל הארץ. כלולה בה תוספת כמעט חדשה בדימונה, צפת (שם קיים בית חולים שצפויה לו סכנת-התמוטטות).

ראש הממשלה ל. אשכול:

זה בנוי על גידול העליה או על משהו אחר?

שר האוצר פ. ספיר:

המתכננים נאחזו במספר של שלושים אלף עולים.

בשטח בתי-הספר: הושלמה תכנית בנין בתי-ספר

עממיים על פני כל הארץ. השנה הם צריכים היו לאכלס כיתות.

נמצאים אנו כבר בביצוע תכנית רב-שנתית להקמת בתי-ספר על-יסודיים ומקצועיים. בתי-ספר ימיים ואחרים זו "תכנית ששים וארבע", כפי שקורא לה שר החינוך. ישיבות תיכוניות ובתי-ספר אחרים, שאינם ברשימה זו של מאה בתי-הספר, שיש להניח שעד סוף שנת 1969 החלק הגדול שבהם יושלם וחלקם האחר יהיה בבניה במשך שנה או שתיים נוספות. זה משתרע על פני כל הארץ וממומן על ידי קרן החינוך, יחד עם הסוכנות היהודית וכספי מפעל הפיס, דוגמת בתי-החולים, וכן תרומות בודדים, תוך הגשת עזרת תקציב המדינה.

על ידי מימון שלנו, תוך עזרה בלתי-ישירה, נותנים אנו הרבה לקרנות תרומה, ומגדילים את המוסדות להשכלה גבוהה, בירושלים, אמנם בקצב פחות, וזאת משני טעמים: ראשית, עשו זאת כבר קודם לכן ורובץ עליהם עול חובות. בעיקר ניתנת העזרה למוסדות בתל-אביב, חיפה, לאוניברסיטה בר-אילן, ולטכניון. למכון ויצמן איננו נותנים תמיכה, כי הוא נעזר באמריקה.

בונים אנו בניני סעד, משטרה, בתי סוהר גדולים, בתי משפט, מוסדות-דת, שירות השידור, משרדי ממשלה, ועוד.

בונים בכל המקומות בהם האוכלוסיה, שלרשותה עומדים מקלטים, גדולה ואין המקלטים מספיקים לשרותה - ומוסיפים מקלטים בהתאם לאוכלוסיה באותם האזורים.

בשטח העיריות: אינני נכנס לדון במצבן של העיריות, אך שחררנו אותן מהשתתפות בתקציב הבריאות, שהשתשפו בו במשך 18 השנים האחרונות. הן משלמות חלקן בשכר הלימוד המודרג. אנשי העיריות אומרים: על חשבוננו מורידים אתם תמיד משכר הלימוד. לכן, עשו להם קונסולידציה ומשלמים חלקם בשכר הלימוד בשיעור 20 מיליון לירות. הקונסולידציה היא בשיעור 45 מיליון לירות, החל מהשנה שעברה.

עבודות מיוחדות וסעד, בסכום של 60 מיליון לירות

- הורדנו מהם. ועוד ידם נטויה, ושר הפנים - ידו רכה לתת להם. הייתי מציע לו שאל יעשה זאת או שיפחית בהקלות אלה.

אומר עתה מה עושים אנו בשטח ירושלים, לרגל קבלת

האוכלוסיה של 67 אלף יהודים לעיר השלמה. אישרנו דבר שעשו בתל-אביב, כניסות נוחות לערים, שמאפשרות תנועה בתוך הערים.

אישרנו תכנית ארבע-שנתית וננסה להוציא את הכסף

הזה בשלוש שנים, סכום של 19 מיליון לירות לתחבורה. אושר להם סכום בתקציב, שאני קבלתי עליו, כי שחררו אותם מלשלם בזה מסים והם בחינת אזרחים יחסנים, למרות שכסף יהודי רב מזרימים למטרות אלה. בתקציב רגיל ובפיתוח.

אשר לשטח הגדלת העיר: חברת שיכון ואחרים פונים

לבניה בירושלים ובונים עתה בירושלים 3,500 דירות.

בתקציב המוצע כלולות דירות לעוד 3,000 משפחות.

(שאלה: לאילו חלקים של העיר?). איני קובע כאן מקום הבניה. ביחד מקימים 6,500 דירות בירושלים.

הוסטלים ומועדוני סטודנטים - שלוש מאות עד חמש

מאות, ויחד מגיעים אנו לשבעת אלפים דירות, הנותנות אפשרות להגדיל את האוכלוסיה בירושלים בגבולות עשרים וחמישה עד שלושים אלף נפש.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אומר משפט אחד: מסתפר שלרכז קרקע לשיכון בחלק

המזרחי של העיר - זה לא דבר פשוט ואין זה קל לביצוע. אדמה ממשלתית, של ממשלה זו או אחרת, כמעט שאיננה בנמצא. בודקים אנו שטח שאפשר לרכזו, בקשר לבנין בית

המשטרה או בניני המשטרה שרוצים אנו להעביר לירושלים, ודרוש לנו שטח של מאתיים או שלוש מאות דונם, שנצטרך להפקיעו. ההפקעה הינה פרוצדורה ארוכה וודאי תעלה כסף רב. על כל פנים, קרקע פנויה אינה בנמצא שם.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

הרי ישנו שם הרובע היהודי?

ראש הממשלה ל. אשכול:

הוא אינו פותר הרבה.

שר האוצר פ. ספיר:

בקשר לפרנסה בירושלים: יתכן ששולחן זה היה מחליט על העברת המשטרה בכל מקרה. אמרנו שזה מביא לירושלים שבע מאות משפחות. אך ישנה גם בעיית משרדים אחרים, הסבורים שיוכלו לעבור ומאיצים בהם לבצע זאת. יש גם כמה מפעלים שהביעו נכונות לעבור לירושלים. דברתי היום עם אנשים העוסקים בדבר ושאלתי מתי מקימים את בית הדפוס המודרני, הגדול, וכן מפעלים שעומדים להרכיבם בירושלים. אם יבואו יהודים ארצה - הרי תוך שנתיים יוכל הישוב היהודי בירושלים לגדול ב-15 אלף נפש והפרופורציה בינו ובין הישוב הערבי תשתנה ותהיה בריאה יותר. בסוף שנת 1969, כאשר נסיים בנית הדירות בירושלים, תהיה הפרופורציה במספרים 75 אלף ערבים לעומת 230 אלף יהודים, ואולי יגיע מספר היהודים ל-244 אלף.

על כל פנים, איני יודע האם לפי יכולתנו הדבר, אבל מצדנו אין עיכוב לאיזה מעשה שהוא שרוצים לעשותו כאן. לא אכנס עתה לפולמוס היכן לבנות ומה להקים וכו'. זה אינו שייך למסגרת הדיון היום.

רציתי להביא בפניכם עובדות אלה ולהסביר לכם, שכאשר נוקבים בתקציב פיתוח של מיליוני לירות - יש לדעת מה עושים בכסף הזה. צריך לדעת אם משקיעים זאת, אם זו חבית ללא תחתית, אם זה מחזק את הכלכלה ואת החברה כאחת. אצלנו, על פי רוב, הולכים כל אלה יחד. תמיד קל יותר להוציא את הכסף בשביל אשיות החברה מאשר אשיות אחרות.

לפני שאדבר על התקציב עצמו, ברצוני לומר כמה דברים על שנת 1968 - מה עלינו לעשות בה ובמה ניבחן באותה שנה: בשנת 1968 רוצים אנו להגיע ליצוא כולל של תעשיה, חקלאות ושירותים בסכום של מיליארד ומאה מיליון דולר, ואפילו 150 מיליון דולר. ישבו הכלכלנים וודאי יאמרו שיש להגיע למיליארד ומאה מיליון דולר.

מותר לדרוש מהמשק הזה, עליו סיפרתי כל-מיני דברים, שיתן לנו יצוא של מיליארד ומאה וחמישים מיליון דולר. כלומר - שיתקן פיגוריו, שלא באשמתו ושכאשמתו, כתוספת לצריכה בשנה הבאה.

והסכום מתחלק כך: תעשיה - 550 מיליון דולר; חקלאות - 135 מיליון דולר; מזה - הדרים - 95 מיליון דולר וסעיפים אחרים - 40 מיליון דולר. כל השרותים יחד - 490 מיליון דולר, והסכום הכולל יגיע למיליארד ומאה מיליון דולר, ואפילו מיליארד ו-150 מיליון דולר. אם נגיע למיליארד ומאה מיליון בלבד - גם זו לטובה.

אך כל זה לא יבוא מעצמו. עתה, למדיניות הכלכלית לשנת 1968: המדיניות הכלכלית נשארת ביסודותיה אותה מדיניות שבה דגלנו, ושאותה ביצענו בתקופה שלפני המלחמה (כי שום דבר לא קרה שישנה אותה מאז). אנחנו לא התעשרנו בשנה זו, אלא בעול גדול.

יודע אני שבתחילה, כאשר הגעתי למחשבה שהמלחמה עולה לנו מיליארד דולר אחד, שהוא שלושה מיליארד לירות, הרי לא ברור לי אם המסובים ליד שולחן זה, כל אחד מהם יודע להעריך את פירוש הסכום הזה, כאשר בבת-אחת מתווסף בסעיף הבטחון סכום שנצטרך לשלמו במשך שלוש שנים. והלוואי ונסיים בתקופת שלוש השנים לשלמו. מדי פעם, כאשר שומע אני מה קורה בסעיף זה, ושמענו גם היום מראש הממשלה, שאמר כי עדיין לא סוכם העניין ואין זה סכום סופי; לכן, שלושה מיליארד לירות אלה, גם אם חלק גדול מהם נקבל מהחוץ, ולולא קבלנו אותו מהחוץ - היינו אבודים, הרי אלה הנותנים זאת - רוצים לדעת את כל הפרטים.

ישבתי עם מר פרידמן, שהוא החותם על הצ'קים שמקבלים אנו מיהדות אמריקה, והוא מסביר לאנשים ורוצה לדעת כל הפרטים כיצד מתחלק כסף זה. לכן התעשרנו בעול חובות ולא באפשרויות: לא מצאנו נפט תוך הזמן הזה.

שר העבודה י. אלון:

מה פירוש, הרי מצאנו נפט.

שר האוצר פ. ספיר:

אני לוקח בחשבון, שבמשך שלוש שנים, במידה ונשב בסיני והצינור החדש יוכל לשרת אותנו להגדיל תפוקת הנפט מסיני, ונוכל לנצל גם את הנפט היבשתי, אזי אחר שנשלם לאיטלקים את חלקם, הרי חמשה מיליון טון נפט נטו יביאו לנו סכום של 35 מיליון דולר. אם יהיו 37 מיליון טון - נקבל סכום של 40 מיליון דולר. והרי מטוסי הפנטום בלבד יעלו לנו פי שניים אם לא יותר מזה.

במסגרת שנתית, עד היום, שאבנו משם חצי מיליון טון. המדיניות הכלכלית נשארת ביסודותיה אותה זו שבה דגלנו ואותה ביצענו בתקופה שלפני המלחמה.

היעדים העיקריים נשארו ללא שינוי: א. שינוי מבנה המשק; ב. הקטנת הוצאות הייצור ליחידת תוצרת.

עלי לומר כאן, שלא רק שמחפש אני בנרות כל נקודת-חושך, או כל ליקוי שישנו אצלנו; אלא מחפש אני גם את האור שישנו אצלנו. כאשר מדובר על שרותים ועל ייצור, נאמר לי שהלשכה לסטטיסטיקה רושמת את כל העובדים במאמץ מלחמתי ובתעשיה צבאית וב.מ.ב., כעובדי שירות ולא ייצור. דבר זה מרע את התמונה כפליים, כי צריך להוריד זאת מהשירותים ולהוסיף זאת לייצור אך גם אחרי זה - הדבר המפגר ביותר במשק אלה השירותים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

שבעה מיליון טון נותנים ארבעים מיליון דולר?

שר האוצר פ. ספיר:

זה נותן 50 מיליון דולר. אך ישנו חישוב כזה: כל טון עולה 15 דולר, משליש משלמים לאיטלקים והוצאות וההפרש לאחר הורדת דמי ההובלה נותן 50 מיליון דולר.

הקטנת הוצאות הייצור ליחידת תוצרת: לשם התקדמות בכיוון יעדים אלה - ננקטה מדיניות ממתנת את הפעילות הכלכלית לשנים 65-1966, ובחלקה - כאשר חוסר העבודה גדל; זה לא היה כתוב באותיות קידוש-לבנה, שצריך לשרור חוסר-עבודה גדול בארץ. מעולם לא האמנתי שצריך לבנות משק על יסוד של חוסר-עבודה ואבטלה.

אנו השתדלנו לווסת תמיד ובמידת האפשר - לכוון, אך בציבור כמו שלנו לא תמיד והכל ניתן לכוון, כי לא הכל רוצים ולא הכל צריך לכוון.

בשנת 1968 צופים אנו המשך תהליך הפעילות הכלכלית ומשום כך אומרים אנו שהתוצר הלאומי יגדל בשנת 1968 ב-9% לעומת שנת 1967. טבעי לחשוב שהדבר יתכן אחר שנת-שפל. מבין אני שנגיד בנק ישראל נוטה לחשוב על 6%-7% בלבד. לדעת לנגיד הבנק, 9% אינם רצויים לנו, ועל כך ודאי עוד נדון.

אם נבטל את הצעדים או הפסיעות הראשונות שעשינו בכיוון הנכון בתקופת המיתון, כפי שקוראים לזאת, אזי כל מה שנעשה עד עתה עלול להישטף תוך חודש או שניים ולא ישאר לזה כל זכר.

אומר שוב לאילו סימני היכר מתכוון אני באומרי שעליהם צריכים אנו לשמור כעל בבת-עינינו ולחזק ולקדם אותם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

היכן כאן ההכנסה, הייצור של הגדה, הרמה? הרי זה

גם כן משהו, לא כן?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כל התפוקה של השטחים המוחזקים מתסכמת ב-5%

מההכנסה הלאומית של ישראל.

ד"ר י. ארנון:

אם מדובר על גידול - משווים את הייצור למספר

התושבים.

שר האוצר פ. ספיר:

גידול זה של 5% הינו כזרת למשק הישראלי.

יציבות המחירים: הוברר מעל לכל ספק, שזה דבר

יסודי ועיקרי וחמשה-עשר החדשים בהם שומרים על יציבות המחירים, או שמונה-עשר החדשים הללו - אין פירושם שזה דבר מלאכותי, שאי-אפשר לשמור על זאת גם בעתיד. ואם יהיה גידול - זה ייעשה כמו במדינות המתוכננות בעולם. כאשר ישנה תזוזה רצינית בגידול ברמת המחירים - הם נבהלים ומיד אוחזים באמצעים. אני קורא לדבר זה "יחסי עבודה משופרים". כוונתי לאלה שהסתדרות חתמה אתם הסכמים, מכין בעלי התעשייה, וזה נעשה בלי לחץ מצדנו. היתה זו פעם ראשונה בה חתמו הסכם על דברים שהם מקובלים בעולם:

מדיניות השכר מבוססת על קבלת חלק בלבד מתוספת

התפוקה. אין להעלות בשום מקרה את התנאים הסוציאליים הנוכחיים, שמירה על יחסי עבודה משופרים (ואיני מדבר על כאלה שלהם זה לרועץ, כגון: "שמן" או "נשר"). העלאת פירון הייצור: הושגו הישגים בולטים בתעשייה, במשך השנתיים האחרונות ואני מניח שלולא השפל - היו משיגים יותר מזה. לולא הפחד שזה יוצא החוצה - ודאי שהיו משיגים עוד.

יש לצפות להישגים גדולים יותר בעתיד; כאשר

רוצים - אפשר לקרוא לזה הקטנת האבטלה הסמויה. היא קטנה בחרושת ב-10%, ולצערי - על-ידי הוצאת פועלים מהעבודה. לא הייתי מתנגד שמספר זה יקטן על ידי הגדלת

הייצור בלי תוספת עובדים, ולא על ידי הוצאת פועלים.

יעול בשירותים וצמצום במנגנון.

שיפור מתמיד בניהול וחסכון בהוצאות הכלליות; הקטנת הוצאות המימון (הפחתות רבית); נגיד בנק ישראל אמר תמיד שזה שולי ואין לזה ערך, וגם אילו היה זה כך והיה זה ענין פסיכולוגי בלבד - יש לזה ערך, אבל זה לא כך וצריך לשאוף להמשך המגמה הזאת.

התאמת היקף הבניה לצרכי המשק - מי שיש לו ספק בכך, יכול לראות זאת ראייה אחרת. כאשר בנו בשטח המגורים 5.5 מיליון מטרים מרובעים, עמדה תעשיית הבניה בפני התמוטטות. היקטנו זאת עד 4.5 מיליון וקטנה סכנת ההתמוטטות. אך כאשר הגיעו לשלושה מיליון מטרים - התייצב הענף.

כאשר מוציאים כסף עבור בטחון ואין לו תמורה - אפשר לומר שדבר זה נגזר עלינו מהשמים. אבל להשקיע בבנין שבע מאות מיליון לירות, דבר המזעזע ומשבש יחסי-השכר ותנאי העבודה בארץ - צריך למנוע זאת ולשמור על וויסות בשטח זה גם אם מגיע הדבר, והלוואי והגענו לפיקוח אדמיניסטרטיבי ממשלתי על שטח זה, וכך צריך לנהוג כאשר ובאם נגיע שוב למצב כזה.

לא תהיה לנו תעשייה ולא חקלאות אם לא נרוויח, ודברים אלה קשורים ברווחיות. רק בתנאים אלה אפשר להגיע להגדלת הייצור והיצוא. כל זה צריך להעשות תוך כדי עליה מרוסנת ברמת-החיים. הדברים שלובים זה בזה ומעולם לא אמרנו ואיני אומר גם עתה, שיורדו ויונמכו תנאי החיים. מה שהיה בשנת 1965 - כאשר היתה עליה מסחררת ברמת החיים - הביא לתוצאות שליליות ביותר. לכן, עליה מתמדת, אם גם אטית, מהווה תנאי גם להקטנת הגרעון.

היפנים מוכרים עכשיו אניות בשבעים דולר טונה, בעוד שעלו להם לפני כמה זמן ב-170 דולר הטונה (לפני עשר שנים בלבד). בכל מקום בעולם הן עולות קצת יותר מזה. אך היפאנים רצו להשאיר על פני המים ולכן עשו זאת.

שבדיה, הולנד, דנמרק, שיש להן מספנות - חייבות היו לסגל עצמן לתנאים החדשים. אם אנגליה אינה יכולה להסתגל - הרי עומדת היא לסגור את חלקן של מספנותיה. האבטלה באנגליה נובעת בחלקה מזה שאינם מסתגלים לתנאים החדשים הנוצרים בעולם. לנו חסרים 7% כדי לחיות, להתקיים. לאנגלים חסר קצת פחות מזה, אך אינם מראים יכולת-הסתגלות לתנאים החדשים.

יפן העלתה את השכר בשנים אלה, אבל כל זה בא יחד עם העלאת הפיריון. בכמה וכמה שטחים הם עתה אלופי העולם, ולא רק בבנין אניות.

אם מדברים אנו על תקציב, ובתקציב הנוכחי לא קיבל הדבר עדיין את ביטוי, אך רוצים אנו לתת עידוד לעולים חדשים, ואם רוצים אנו ליצור תנאים מתאימים לקליטת עליה, הרי כפי שאמרתי - דברים אלה משולבים האחד בשני, ואני בטוח שאם באמת רוצים אנו לקבל תוצאות מבחינת כלכלית ולא להשאיר בגדר הבחנת הדבר בלבד (כי הבחנה בלבד לא משאירה אחריה דבר, אלא טעם מר), הרי את הוועידה הכלכלית עלינו לארגן לא לאבחנת סרק בלבד, אלא מכנסים אנו חמש מאות איש, כדי שיסתובבו חמישה-שישה ימים בארץ וכל אחד מהם יאמר בצורה מעשית במה הוא מתעניין. הוא ידון בדברים שהעליתי כאן, ולא יעלה זאת מבחינת גורל הפועל ותנאיו בעבודה, אלא מתוך מגמה ליצור עבודה מתאימה ומספקת לאלה הנמצאים בארץ ושאונו מאמינים שעתידם ועתידנו כאן. אני מאמין בכך לא רק על פי אמונה, אלא על פי הגיון וחושב אני שתבוא עליה ארצה. איני בטוח מהיכן יבואו קודם הרבבות או יותר מרבבות - אם ממזרח או ממערב, אך על פי הסתכלות, קריאה וידיעת הדברים - עלול לחול מפנה ויבואו עולים גם המזרח, בלי עבודה - לא ישארו כאן ועבודה בשביל ייצור עצמי - לא קיימת בארץ. מייצרים אנו די והותר בשביל תצרוכת הארץ והטכניקה משתכללת. יודעים אנו שבית חרושת פרידמן או אמקור מספיק לייצר את צרכי הארץ בחדשים עבודה.

מלחמת ששת הימים חוללה דברים רבים: הפיחה רוח חיים וגאווה ביהודים, וניתן לנצל רגשות אלה אצל אלה שיש להם רצון וליבם נוטה לעשות יותר בארץ. הם יעשו זאת במידה והתנאים יאפשרו להם פעולה ויצירה.

ישנם כאלה הרוצים לעשות דברים שהמציאות אינה מרשה אותם. אם לא יהיו להם הנתונים הכלכליים, נוסף על כל הידיעות שבידם על פצצות ומוקשים בישובי הארץ - הרי לא יעזור לנו כאן דבר.

איננו זקוקים מדי יום ביומו לשינויים דרסטיים או למיתון. אנו צריכים לראות את התנאים המתאימים להשקעות בהיקף הדרוש לנו עתה, ולא פחות חשוב מזה לומר: אם נרחיב בשנת 1968 את הפעילות הממשלתית יתר על המידה, או נמשיך לבנות ולעשות דברים כפי שעשינו בשנת 1967 או בסוף 1966, ניצור מיד שני תנאים שישבשו מערכת השכר. כאשר נוצר מצב שפועל יכול לבחור אם ללכת לעבוד בבית חרושת או מקום אחר - הוא ילך למקום בו יקבל שכר גבוה יותר. הוא הדין בבנין ובשטחי-פעילות אחרים.

לא אכנס לפרטים, אלא אומר ששנת 1968 עלולה להיות טובה יותר משנת 1967 במידה ונחזיק עצמנו בחישוקי-ברזל בנתונים שהינחנו או הטלנו על המשק בשנת 1965, ובעיקר בשנת 1966, ולאורך שנת 1967.

אעבור עתה לפרק השלישי - תמריצים סמויים: אתאר את המצב בשטח זה: כיצד סיימנו את שנת 1966-7 בסעיף זה? לפני כן אומר כמה פסוקים:

אמרתי, מפי שר המסחר והתעשייה, שנתנו תמריצים רבים למשך השנה, ובהם סמויים מעין. העובדה שלא עמדו בתשלום תוספת היוקר והשכר, ואנחנו שיפרנו להם דברים רבים - פירושו של דבר - תמריץ שלא הייתי נוטה להפחית מערכו הרב. לכן, תמריץ סמוי זה חייב להמריץ אותם לעשות יותר בתוך

התעשייה. לא אומר שהם לא חטאו לגמרי במשך שמונה-עשר השנים שעברו.

אעבור עתה לחלק שלישי של התקציב, המונה כמה

דפים. אזכיר כאן את הבעיות בלבד:

בשנת 7-1966 היתה ההכנסה פחות מכפי שהיתה רשומה

בתקציב בסכום של 477 מיליון לירות. ההוצאה היתה פחותה מ-172 מיליון לירות. כלומר: בשלוש מאות מיליון לירות. מקודם חסרו סכומים של 48 מיליון לירות, ופירוש הדבר - גרעון של 335 מיליון לירות.

העודף ברישום תקציבי בשנים קודמות היה 283

מיליון לירות וגמרו עם גרעון של 70 מיליון לירות.

בפיתוח היה הפרש של התחייבויות מועברות בסכום

של 10 מיליון לירות. בסך הכל, גמרנו את השנה בגרעון של 362 מיליון לירות, כאשר השתמשנו בכל העודפים שהיו קודם-לכן, ונשארנו עם גרעון בסוף השנה הזאת: ואם מוריד אני את הכל, נשאר גרעון של 220 מיליון לירות. וזאת, לאחר שקבלנו מבנק ישראל צ'ק קצר מועד בסך 85 מיליון לירות. זה היה בשנה שעברה וזה נקרא - מקדמה של 115 מיליון לירות. אם נחשב מה היה הגרעון לולא סכומים אלה - הרי עלינו להוריד את הסכום של 115 מיליון לירות, והגרעון בשנה ההיא היה של 500 מיליון לירות, כאשר אכלנו עודפים קודמים ונשארנו עם גרעון נוסף. וכך נשאר הסכום של 220 מיליון לירות.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

באופן פנקסני. באופן מציאותי - 500 מיליון

לירות.

שר האוצר פ. ספיר:

כאשר דיברנו על תקציב שנת 1967-1968, אמרנו שהממונים על ההכנסות תובעים שבשנה זו לא יכנסו כל המסים כפי שהם רשומים ומעריכים אותם, ואיני יודע אם השתמשתי בסכום שהם נקבו, אבל אמרתי זאת ואפילו חלק מהנאומים התייחס לזה - כיצד מביאים תקציב עם גרעון בפני הממשלה.

דברתי על סכום של חצי מיליארד לירות. איני יודע אם זה בדיוק כך. חסרים עדיין ששה חודשים לגמר השנה. צריך לשנן זאת ולנהוג לפי הפסוק "והגית בו יומם ולילה". בשנת 4-1963 - תקציב הבטחון היה קרוב ל-700 מיליון לירות, והוא היווה 40% מהתקציב הרגיל ו-24% מהתקציב הכולל.

בשנת 8-1967 התקציב מהווה 51% מהתקציב הרגיל בלבד, ו-32% מהתקציב הכולל.

במטבע חוץ, המצב הרבה יותר אפור. הבאתי בעיה זו כרקע בפני העתונאים. שאלו אותי מדוע לא מספרים זאת לעם. עלי לומר לכם, בהזדמנות זו, שכאן רואה אני את הציפור השלישית, אותה מזכיר עתה הנשיא ג'ונסון - בת היענה. כי אנו משחקים בענין זה במידה מסויימת ומסתירים פנינו בחול. האם איש עיראקי או מצרי לא יכול לעשות חשבון הוצאות הבטחון שלנו? הרי אין דבר קל מזה. הוא יכול למצוא ולהגיע לסכום הממשי מתוך המספרים שמפרסמים אנו. לעם היושב בציון, המקבל בכל חודש תשלום מסים גבוה כל כך, שעליו לשלם, ומקלל אותנו - איננו מספרים זאת. זה גורם להתמרמרות.

אני מתפלא שאף פעם לא מזכירים בעיה זו. איש מהקהל או מאלה הכותבים מאמרים - אינם מזכירים את הצד השני של התמונה. כאשר כותבים הם "בונה פידה".

אמרתי כבר שהתקציב עלה מ-680 מיליון עד מיליארד ורבע לצרכי בטחון, בלי לקחת בחשבון את המלחמה. כיום ברור כשמש מה השתנה בשטח הבטחון ומה כולל תקציב זה לשנה זו, עליה דנים אנו עכשיו: מיליארד ושלוש מאות אלף לירות לשנה נוספת ומיליארד ותשע מאות וחמישים מיליון לירות - הוצאות בטחון ישירות; 450 מיליון לירות - שטחים מוחזקים, שירותים לאזרחים בשטחים המוחזקים. לפי תקציב ראשוני, שאושר בוועדת הכספים של הכנסת (אם כי עדיין אל בדיוק); איחוד ירושלים, כולל פיתוח הר הצופים וירושלים המזרחית, הגנה על האוכלוסיה הישראלית, הוצאות מיוחדות לכבישים, דואר, משמר הגבול, משטרה.

הקמת האחזויות - סעיף זה וכל השאר בסך הכל - 2 מיליארד ו-820 מיליון לירות. ובענינים אחרים - כמעט ואין גידול. בשנת 1968-9 ישנה אפילו הקטנה בשטחים מסויימים.

ועתה, לתקציבי ההכנסות כיום: מלווה בטחון - 300 מיליון לירות. אגרות הבונדס - 80 מיליון דולר. כסף שקבלנו על עודפי מזון מאמריקה ועוד, משנים קודמות - 600 מיליון לירות.

התקציב החדש שמביאים אנו, ושאינו סוף פסוק עדיין, בנוי על כך, שעל מלווה קליטה וחסכון חובה יחול ביטול, אבל יימשך היטל בטחון בשיעור 8.5%. כלומר: כאשר מבקשים אנו השנה מיהודי הגולה 250 מיליון דולר - הם שואלים אותנו מה נותנת הארץ ותושביה לצורך זה? נוכחתי בכך פעם נוספת בשיחתי עם מר הרב פרידמן, כאשר שאל אותה שאלה וזה חיזק דעתי שאין לבטל עתה את היטל הבטחון. אם צריך לבטל משהו - יתכן שהדבר הנכון לעשותו הוא - ביטול מלווה הקליטה. אם כי איני בטוח בזה עדיין, הרי כולם דורשים זאת.

אמרתי כבר שדרושה הסברה נאותה לתושבי הארץ בקשר להיטלים הגבוהים שמעמיסים אנו עליהם. אך תחילה עלינו להחליט באיזו צורה אפשר להעביר אינפורמציה חשובה ועובדות אלה, על ההוצאות הבטחוניות הגבוהות, שיועברו לידיעת הציבור ועל ידי כך להקטין את הטענות והמרירות.

רשום אצלי שאנו מציעים, כדי לאזן את התקציב, שעליו אדבר ושנצטרך לאשרו ולדעתי יכולים אנו לקבלו, וכך אמרתי לראש הממשלה הבוקר, סכום של 120 מיליון דולר בשביל תקציב הפיתוח, מהחוזן או כהלוואה מגורמים ישראלים, ויתכן גם שאפשר לקבל זאת מבנק ישראל.

ועדת הכספים טוענת שעומדים אנו לקבל הלוואות נוספות, כאשר יש לנו יתרה של מיליארד דולר. היא סבורה שזה אבסורד, אבל גם אחרי זה העניינים אינם מסתדרים לצערי, ואומר מה הם עניינים אלה:

תקציב השנה, אותו מביאים אנו כאן -

השר י. ספיר:

לא אמרת כאן בכמה מעריכים אנשי ההכנסות את

ההכנסות לשנת 9-1978.

שר האוצר פ. ספיר:

השנה רשמנו את הערכתם ובשביל איזון ההקצבות סכום של 200 מיליון לירות, שמחפשים אנו. רשמנו את הסכום שהם נוקטים ואחר-כך סכום של 200 מיליון לירות. אני מרשה לעצמי להניח שאם כל מה שאומרים אנו על המשק יתגשם, אזי החלק הזה יתגשם גם הוא.

ב-1 באפריל 1968 נגמור חצי הסכום של מיליארד לירות למשך שתי השנים, לשנה שעברה ולזו החדשה, ושעל חשבון זה אכלנו עודפים קודמים. אבל הון של 6-7 מיליון לירות ישאר ללא ספק.

השר י. ספיר:

כוונתך עד שנת 1968.

שר האוצר פ. ספיר:

אתה צודק. זה כולל הכל יחד, הוצאות מלחמה וכו'.

כדי שנוכל לאזן גרעון זה, לוקחים אנו בחשבון שהעם יתן לנו סכום של 175 מיליון דולר, או 500 מיליון לירות, לאיזון התקציב.

קיבלנו מהעם היהודי עד עתה כמיליארד לירות. סכום של 500 מיליון קבלנו מהעם היושב בציון. ביחד זה מיליארד וחצי לירות. היום והכל יחד עולה שלושה מיליארד - חסרו לנו עוד מיליארד וחצי. אם מדברים על שנה נוספת, הרי מתוך המיליארד וחצי מדברים אנו על סכום של 750 מיליון לשנה השוטפת וסכום נוסף של 750 מיליון לשנה שאחריה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

האם אפשר לחלק תשלום הוצאות המלחמה לארבע שנים

- שתי שנים ושתי שנים?

שר האוצר פ. ספיר:

אתה שואל שאלה שצריך להפנותה אל נגיד בנק

ישראל.

שר המשפטים י.ש.שפירא:

האם יש לך בטחון בשמשך עשר שנים יהיה שלום?

שר הפנים מ.ח.שפירא:

לא. אבל לא צריך לשלם זאת בבת-אחת.

שר האוצר פ.ספיר:

את שני המיליארד אינך יכול לקבל ולא לשלם. אתה יכול לדבר על המיליארד שלנו בלבד. אך אבקש את השרים לא לקטוע דברי, כי זה מפריע לי בהלך המחשבה.

ממיליארד הלירות אנו רוצים 170 מיליון דולר - מהעם. 125 מיליון דולר - מיהדות אמריקה, ומארצות אחרות סכום של 50-85 מיליון דולר נוספים. אנחנו מדברים אתם על סכום של 75 מיליון דולר, אך לא ברור כמה ייאסף למעשה.

דברתי עם יהדות דרום-אמריקה, אנגליה, וקנדה. אני רוצה לדבר עם פינקוס, שבשני מקומות נאסוף את האירופאים ונדון אתם בדבר. כאן התגלה סיבוך עם קרן-היסוד, כאשר אחרי ארבעים שנה בא ספיר ורוצה לומר להם שיתחסלו. ואז ודאי יקומו אנשי מפלגות שונות ויגידו: מה הפגיעה הזו בקרן היסוד?

לכן, מהעם רוצים אנו סכום של 500 מיליון. פרידמן שאל אותי מה חושבים אנו, יהודי הארץ, לתת ולכן מוטב להשאיר את היטל הבטחון.

הבונדס מופיע עם סכום של 140 מיליון לירות

בתקציב כהכנסה.

היות ושלמנו כספים שלנו קודם לכן, אזי רושמים
אנו כאן סכום של 700 מיליון. חסר לנו סכום של 400 מיליון לירות, וזה אחר
שכללנו 120 מיליון דולר. אם יוחלט שצריך לקבל את הכסף בחו"ל, לא אתפטר בגלל זה
מהממשלה. נצטרך לחפש את אלה שיתנו לנו זאת.

לשאלתו של השר י. ספיר, אני אומר, שכאשר כתוב
כאן על הכנסות של 200 מיליון לירות, שהן הכנסות מיוחדות, אני סבור שבחלקן
הגדול הכוונה להכנסות ממסים. ואז חסרם לנו 200 מיליון לירות לאיזון, מלבד 120
מיליון הדולר. ואחר שרושמים שקבלנו מהעם את הסכום של 170 מיליון דולר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כמה היה בשנה שעברה על תשכון המלחמה, סכום

שהתקבל מהעם?

שר האוצר פ. ספיר:

כאן זה מחולק אחרת. קבלנו מהעם -350 מיליון
דולר. בדרום אפריקה מונח עדיין כסף וחלק מונח באנגליה ובאמריקה. בסך הכל,
מגיע הסכום למיליארד ו-350 מיליון ל"י.

אם נקבל, נוסף על כך, פעמיים סכום של 175
מיליון שזה עוד 350 מיליון; סכום של 700 מיליון וסכום של מיליארד - ישלם העם -
400 מיליון בשנה זו והשאר בשנתיים הבאות. התקציב כולו מסודר לשלוש שנים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מתוך הנחה שהתקציב הבטחון ישאר כפי שהוא.

שר האוצר פ. ספיר:

אמרתי שהפנטומים עולים יותר ממאה מיליון דולר. שמענו את העובדות היבשות על התעלה ועל מקומות אחרים, בישיבה שהתקיימה הבוקר. לא חשוב עתה אם צריך או לא לעשות. זה אינו משנה את העובדה הכוללת. על כל פנים, כך בנוי התקציב.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

מאילו מסים משחררים את העם בשנה הבאה?

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני שואל את השאלה בדיוק בצורה הפוכה: כיצד אפשר דווקא עתה לשחרר פתאום את העם ממסים?

שר האוצר פ. ספיר:

התקציב הכולל את הסכום של 120 מיליון דולר - בא מהחוץ. הסכום של 200 מיליון לירות, שמר גפני אינו מאמין בו ואני מאמין בו, וסכום של 200 מיליון שחטר לנו אחרי זה, כולל סכום של 125 מיליון דולר מעם ישראל; אחרי שנשארות כמה וכמה בעיות, שבחלקן לא נפתרו וחלקן פתרו עצמן, על ידי אי-הגשת תקציב עליהן - אבקש להגיש את התקציב תוך שבועיים. בחלק מהמשרדים, יודעים היטב כולנו, שחותכים אנו בבשר החי; אך זה עונה, לפי המתכונת שלנו, על הבעיות בשטח העבודה ולשרים אחרים יש ודאי בעיות אחרות. אני בטוח שלשר השיכון

יש בעיות, ולפי הפרוייקטים שפרסם בעתונות, שצריך לבנות 500 דירות ולחלקן בחינם. אני מניח שלא יהיה קל הדיון עם כמה מהנוכחים כאן, והדברים עדיין לא קבלו ביטויים כאן.

אני הייתי בין אלה שהציעו שאת מושב הכנסת יפתחו בחוק העליה. אומר מדוע הצענו את חוק העליה לראש הממשלה - בכדי להמנע מלשמוע שלא נותנים דבר לעולים. העולים מתרשמים מזה (עסקניהם על כל פנים), וכדאי שיראו את הניתן כאן על ידינו, לגבי העולים מהמערב. החוק ייקרא: "חוק העליה".

חלק מהדברים עדיין לא באו לידי ביטוי, כי זה מחייב השקעת כספים. הוחלט ואושר הדבר ברשות העליה פה אחד וכן על ידי המשרדים השונים. אך כל זה צריך לעלות בכסף, שכרגע איננו בידינו.

החלק הדרן בחשיבות העליה - אינו שייך למשרד שלנו. אך זה איננו כאן בתקציב. אבל דיה לשמחה בשעתה ואני מדבר על הדברים שישנם פה והם נוגעים בחוסר רב, ובסימני שאלה גדולים מאוד. בדיו אדום ביותר.

איני יכול לומר כאן דבר מוחלט, על כל פנים, אני מגיש את התקציב כבר חמש שנים, ונדמה לי שלא ניתן לשנות כאן הרבה. אנחנו הרגלנו עצמנו שלכל דבר ישנה העדיפות הגבוהה ביותר. הגענו כבר לתקציב לאוניברסיטאות שלנו בסכום של 110 מיליון לירות. תקציב זה החל ממאות אלפי לירות בהן השתתפה הממשלה ועתה מגיע התקציב לסכום של 110 מיליון לירות.

בשבוע שעבר היתה משלחת מכובדת מאוד "בטריה של תותחנים" גדולים מהאוניברסיטה, שבאו אל ראש הממשלה. לפני כמה חודשים באו אל ראש הממשלה כל מי שיש לו שארם, תואר ושם בישראל, כל אלה השתתפו במשלחת זו. הלכתי באמצע הפגישה, כי לא יכולתי לשאת את המראה. הם אמרו: אם לא תתנו כך וכך - אנו סוגרים את האוניברסיטה ומשחררים ארבע מאות פרופסורים ואת כל הנוער. עתה, אחר שקבלו מראש הממשלה מה שרצו, והוסיפו להם עוד מיליון לירות, ישנה תביעה

לגבי בית הספר לעובדים סוציאליים, וכולנו יודעים את המלאכה, כיצד תובעים תקציב לענין זה או אחר. לבסוף, הם קבלו עוד מיליון לירות ברגע האחרון.

השבוע הופיעה שוב "באטריה" קטנה יותר, אמנם, כי לא צריך להביא כל אנשי המעמד בעם ובחברה, במדע ומחקר - ולומר שדרושים להם עוד 10 מיליון לירות. כאשר נותן אתה לאלה חמשה מיליון - ברור לך מיד שעליך לתת גם לאחרים ואין סוף לדבר.

איני מדבר על אוניברסיטת בר-אילן בלבד, אלא צריך להכפיל זאת מיד על תל-אביב, חיפה, הטכניון וכו' (מלבד מכון וייצמן, שמקבל את כספיו מאמריקה). בצורה כזאת, הסכום מוכפל מיד. כל מיליון שמקבלת האוניברסיטה בירושלים - יש לקחת בחשבון מיד סכום גדול פי שנים וחצי. וכל הדברים הללו אינם מופיעים כאן בתקציב. כאשר מדברים איתם, זו בעיניהם עדיפות עליונה ביותר.

לכן, מדינת-ישראל הינה קיר שכולו מזרח. ישנם ענינים שונים ומשונים, שאינם באים לביטוי. אם רצונכם לדעת - אין יום בו לא באים לבקש כסף, מהיום בו דנים בנושאים אלה. עדיין לא התייבש הדיו - וכבר מבקשים דברים נוספים. ישנה תביעה גדולה מצד העיריות ועוד ועוד.

על כל פנים, זה מה שאנשי האוצר ועבדכם הנאמן יכולים היו להביא פניהם, לקריאה - לקראת שנת התקציב הבאה:

בטחון - כל הסעיף יחד - מיליארד ו-950 מיליון לירות; יחד עם השטחים המוחזקים או המשוחררים - 2 מיליארד ו-100 מיליון לירות. נוסף על כך - יתר כל ההוצאות הרגילות, שאין בהן דברים נוספים - זה על כל פנים מה שיכולנו להביא בפניהם היום.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מתקרבים אנו עתה לשעה 18:00. אני מניח שעד השעה

19:00 תוכלו כולכם לשבת בדיון. האם יש שאלות או הערות - בבקשה.

השר מ. בגין:

אני מציע שדווקא הדיון על ההרצאה המקפת יתקיים

בישיבה אחרת, כדי שנוכל לקרוא את החומר ולעיין בו קצת. לדיון כזה - דרושה הכנה מתאימה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מציע שנגיד הבנק - מר הורוביץ - ידבר עתה

בכל זאת.

השר י. ספיר:

החומר הוא סודי, אך הדברים שאמר שר האוצר

רשומים בפרטיכל שגם הוא סודי, אך אילו אפשר היה לקבלו לעיון - היה זה מקל על הדיון.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם אין התנגדות - נשב על התקציב ביום ראשון,

בישיבת הממשלה, בה נקיים דיון על התקציב. אם נחליט לדלג על ימי חול המועד, האם איכפת יהיה לכם לקיים את הדיון ביום ראשון הבא?

שר האוצר פ. ספיר:

אם כך, מציע אני שעד אז יקחו כל החברים את החומר לעיון. דרושה לנו החלטתכם, כדי שנוכל להתחיל במו"מ עם המשרדים השונים ולומר להם שיגישו לנו את כל החומר, ובמשך שבועיים אלה נעבור על החומר, וב-29 באוקטובר, במשך ישיבה אחת או שתיים - נסכם כאן את הדיון. לאחר זאת יועבר העניין לוועדת השרים לענייני כלכלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם כך, נקיים את הישיבה ב-29 באוקטובר.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מבין שנתקבלה החלטה בת שני חלקים: תוך שבועיים אלה - כל המשרדים יהיו אתנו במו"מ ומה שלא נסיים בדיונים אלה - יובא שוב לממשלה.

לאחר זאת - מתאריך 29 באוקטובר ועד ה-3 בדצמבר - צריך להביא את כל הפרטים, שיידונו בוועדת השרים לענייני כלכלה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כן, אדוני.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

בקווים כלליים - מסכים אני להערכת שר האוצר:

בייחוד לגבי העבר, על תפקיד המיתון; וברצוני להוסיף כמה מילים בעניין זה, אך אדבר גם על הצורך וההכרח להמשיך במדיניות זו, בשם מונח זה או אחר.

מדוע היה המיתון טוב: לפי חשבון פרוביזורי

שעשיתי, ושהוא זהיר מאוד - הרי לולא מדיניות המיתון - היינו נכנסים למלחמה ברזרבות של 400 מיליון דולר פחות, וזו מארז'ה מסוכנת מאוד. ניסיתי לתאם זאת קצת עם שר האוצר, לא מתוך שהיו בינינו חילוקי-דעות. אילו נכנסנו למלחמה עם פחות 450 מיליון דולר - היינו נכנסים אחר-כך לעלית מחירים גדולה, כמו שקרה בשנים שעברו, בשיעור 6%-7% בשנה. ואז ברור לי שהיצוא היה יורד פלאים, כי לא יכולים היינו לעמוד במבחן זה. היינו נכנסים עם מחיר כסף גבוה ועם פעילות משקית כל כך מסחררת, שאחרי המלחמה היינו גולשים לאינפלציה דוהרת.

לכן, ראשית כל, המיתון קרב אותנו לעצמאות

כלכלית, ובמידה ניכרת מאוד. כי השנה, במידה והגרעון במאזן המסחרי יהיה 200 מיליון דולר, ובשנת 1964 היה בשיעור 450 מיליון דולר - נדמה לי שהתומכים הנילהבים של המיתון לא היו מאמינים שעד כדי כך נגיע להישגים.

לכן, ביחס להערכה היפותטית - מה היה קורא לולא

המיתון ובהתייחס לסיכון הטמון במיתון בכל השטחים, רואים אנו בעיקר שיפור במאזן המסחרי; יציבות מחירים מוחלטת וירידה בהוצאות ההון, כלומר: רבית. בכל שלושת השטחים הללו - ההישגים היו למעלה מכל המשוער, או המצופה.

אדגיש שוב שהוכח עוד פעם, שהוצאות המימון ירדו

ויורדות שוב בחדשים הקרובים וזו פונקציה של מצב כלכלי כללי. אם המחירים עולים - הרי הריבית גבוהה יותר. אם לא תהיה רבית בנקאית גבוהה - לא יהיו תיווכים של כל מיני הלוואות או שטרות. תיווך שטרות ירד ב-200 מיליון והאשראי הבנקאי עלה. לכן, החלק של המימון, שהוא היקר ביותר, הולך ומצטמצם והחלק הזול יותר - גדל. זאת אומרת, שהיתה ירידה מ-40 ל-30 אחוז של כלל האשראי בתיווך שטרות, והחלק של

התיווך בתוך כלל האשראי ירד, וזו תוצאה של יציבות מחירים. לכן, בכל הארצות - הריבית היא פונקציה של עליית מחירים או ירידתם.

ועתה, ביחס לעתיד: המצב מחייב ראיית הנולד. נדמה לי שיש סימנים ראשונים של התאוששות, ולדעתי היא תהיה והיא תשמש המבחן, אם נדע לרסן עצמנו בהוצאות כאשר תתחיל ההתאוששות, כפי שידענו זאת אחרי שנת 1964.

דבר זה הכרחי, בייחוד כאשר יש חלק של הוצאות שאינן תלוי בנו כלל, כי הוצאות בטחון זו פונקציה של מצב אובייקטיבי ואין לנו על כך השפעה כלשהי.

תקציב הממשלה בשנת 9-1968 הוא לא רק גדול יותר באופן אבסולוטי, אלא הוא גם חלק הרבה יותר גדול מהתפוקה הלאומית בשנת 1966/7 מאשר בשנת 1965/6. ומדוע: כי השנה עלה התקציב וה-G.N.P. לא עלה כמעט כלל (התוצר הלאומי), אלא ב-1% בלבד. התקציב עלה, ופירוש הדבר שחלק התקציב בתוך ההכנסה הלאומית, או התוצר הלאומי, עלה.

ועתה, החלק שהממשלה גובה בשנה הבאה בתקציב זה - יוקטן. ואני בעד זה וטוב עשו שביטלו את מילווה הקליטה, ולא את היטל-הבטחון. זו הצעה טובה לדעתי, אולם פירוש הדבר שאנחנו רוצים להגדיל את המימון האינפלציוני בשנה הבאה במידה ניכרת מאוד, אחרי שהזרמנו השנה 500 מיליון לירות (ובמשך כל השנים הטיחו נגדי שאני נוקשה), כי כאשר צריך היה - לא הייתי נוקשה. הזרמתי 500 מיליון לירות. כאשר היה העניין הבטחוני החמור בפנינו, אמרתי לבן-דרור, שאיני מתערב ויכול הוא לקבל כמה כסף שהוא רוצה...

אך ידענו במצב של שפל לעודד. ואני מזהיר ברגע זה, שיש קו עליה בפעילות משקית ועלינו להזהר לא לגלוש שוב למצב אינפלציוני של עליית מחירים, הרעת מאזן התשלומים ועליית השכר.

אם מורידים אנו את המסים, עלינו לזכור מה עושים
 עתה באמריקה: הם מסכימים להעלות את המסים, ובקונגרס - על פי דרישת הנשיא
 ג'ונסון, בתנאי שיוקטנו ההוצאות. אך כאן, אם מקטינים את המסים - ודאי שצריכות
 הוצאות להצטמצם.

אנו מוכרחים גם להתקדם. אנו נמצאים במצב בו
 עשינו צעדים ראשונים בכיוון הנכון, והם נתנו לנו דיבידנדה למעלה מהמצופה. בזאת
 עלינו להתקדם בשני מסלולים. בתקופת המיתון התקדמנו במסלול אחד - לקראת יתר
 איזון. עתה הגענו לנקודה בה עלינו להתקדם בשני מסלולים - יתר איזון ויתר
 צמיחה. איך אין לעשות זאת בקפיצות. אם נגיע ל-6% עליה בצמיחה - דבר שאיני
 בטוח שנצליח בו - יהיה זה הישג. עלינו ללכת בכיוון זה בזהירות. אנו עלולים
 להגיע למה שקרה לנו בשנת 1965, ולכן: עליה של 9% אינה ריאלית ואינה רצויה.

עלינו להתקדם במסלול האיזון והצמיחה לאחר תקופה
 בה צריכים היינו בקונסולידציה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם יגדל הייצור ב-9% או ב-15% - זה אסון?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

לא אמרתי שזה אסון. אתה אומר שגם 5%-6% זה
 הרבה. ברור, אם כן, ש-15% זה אסון.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שכל העושים דבר מה בישראל - מוציאים

כוחותיהם ומייצרים יותר מאשר יצרו בשנה שעברה והייצור גובר. האם זה אסון?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

התקדמות פיריון העבודה מוגבלת בממדים מסויימים.

אם תגדיל את הצמיחה באופן מלאכותי - אתה ממצה כל כוח-האדם שישנו בארץ. לא תהיה אפילו אבטלה חיכוכית והשכר והמחירים יעלו ובעלית תפוקה כזאת, כאשר אין תוספת אנשים והעליה קטנה, יחסית, והתופסת של אנשים בשיעור 2%-3% מבחינת כוח-העבודה, והתפוקה גדלה ב-9% - ביטול האבטלה לא יספיק בקצב צמיחה כזה, ואז נוצרים לחצים אינפלציוניים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

לא ענית לשאלתי.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הגדלת תפוקה מתפצלת כולה לגורמי הכנסה. אם יש

לך די גורמים פיסיים, שאתה יכול עוד לספוג - מובטלים או עליה - אין זה מוכרח להביא לאינפלציה. אם אתה מגדיל זאת בצורה כזאת - הלחץ מוכרח ליצור אינפלציה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כל זה טוב ויפה, אבל אני מעיד עלי שהייתי עצלן

בשיעור 25% בשנה שעברה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אבל זה אינו ריאלי.

ראש הממשלה ל. אשכול:

וראי יש גבול, אבל איני יודע היכן הוא. השאלה

היא אם הגענו לגבול או לאו.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אבקש לתת לי לפתח את המחשבה: תוספת כח עבודה

תהיה ב-2%. אני מניח שעל ידי גידול פיריון העבודה ומשיכת מובטלים למעגל הייצור - יכולים אנו להגיע ל-5%-6%. זה הרבה מאוד. זה אומר 2% תוספת פלוס תוספת פיריון ומשיכת מובטלים למעגל הייצור.

אם כל זה יתן לנו 5%-6% - יהיה זה יפה מאוד.

מישהו יכול לשאול אותי עתה מה קורה עם 500 מיליון הלירות. חצי מיליארד לירות הוספנו השנה ומה קורה, מדוע אין אינפלציה? כלומר: הגדלת אמצעי התשלום כשלעצמה אינה גורם אינפלציוני. נגיד שמגדילים ב-500 מיליון ושני מיליון התושבים קוברים את הכסף באדמה. סכום זה אינו מופעל מכל מיני סיבות: גדל החסכון, גדלה ההתאפקות, מעורבים בזה כל-מיני גורמים פסיכולוגיים כמו היותנו אחרי מלחמה.

אחרי מלחמה יש תמיד מידה ידועה של ריסון עצמי, כלומר: יצרנו חומר-דלק, אבל לא הדלקנו אותו. עתה, נתאר לנו ש-500 מיליון לירות אלה הן בהחלט יותר מאשר נזילות נחוצה. נכון הדבר שחלק הלך לגדה וזה דבר אחד. יש גורם נוסף, שאולי כאשר התחלנו להרחיב - היתה נזילות פחותה מדי ומהירות המחזור

היתה גדולה וצריך היה לחפות על זה. איני יודע בכמה, אבל עתה יש עודף נזילות במשק.

נתאר לנו שמאגר זה, מצבר זה של הנזילות הוא פצצה ולא הודלק הפתיל, אך אם יודלק - זו לא תהיה התפוצצות כמו פגז, אלא תהיה עליית מחירים. זה לא יתבטא בשום דבר דרמטי, או ספקטולרי. אך אם תתחיל הפעילות במשק, זה יפעל ויניע יותר מדי מהר את המשק. לכן, אם יצרנו מאגר של נזילות, ואם רוצים להמשיך באותה התקדמות - רצוי להזהר מאוד עתה. איני חושב, שוודאי, יאמרו כולם שזו תאוריה אבסורדית, מה שאומר עתה - אך יכול אני להיתלות באילן גדול - קיינס - ואיני מאמין במה שנקרא "כיסוי הוצאות המלחמה". הוצאות המלחמה, מלבד הרס פסי והפסדת כסף - מתכסות באותו זמן שהמלחמה נמשכת. אבל הענין פשוט מאוד: נניח שלקחנו מלווה-בטחון ואנו משלמים אותו. מה פירוש הדבר? מהיכן משלמים זאת? אנו משלמים זאת מהמסים. כלומר, לוקחים אנו מאזרח אחד מסים ומשלמים זאת לאזרח שני.

במשק עצמו זה לא משנה דבר. אשר לאותו אזרח, זו פעולה פינקסנית בלבד, כשהאזרח משלם את הריבית והקרן על אגרת חוב לעצמו על-ידי מסים שהוא משלם. כל מלוות המלחמה הם כאלה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אתה רוצה שנוותר על זה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

לא כאשר יש סכנה אינפלציונית. אבל כל הענין אינו תהליך משקי, אלא העברה מהאחד לשני. לכלכלה דרושות היו 150 שנה כדי לגלות זאת.

לכן, אני רואה פה הזרמה נוספת, וחושבני שהנזילות שישנה לא צריכה להיספג, אלא אפשר להשאירה. ואם תעלה התפוקה - זה יתאזן מעצמו. על-כל-פנים, לא צריך להוסיף נזילות נוספת, מלאכותית. סבורני, שבסתר לבו, מסכים אתי שר-האוצר.

לכן, בתנאים אלה הכרחי לדעתי להקטין הוצאות ולהקטין חלקו של התקציב בתוצר הלאומי.

שר האוצר פ. ספיר:

אמרתי שהפתרון הטוב ביותר הוא הקטנת ההוצאות.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אומר מדוע, כאשר עומדים אנו להקטין את המסים, אם במקביל לזה נקטין את ההוצאות, טוב יהיה להקטין את מלווה-הקליטה או לוותר עליו, וזאת מסיבה פשוטה מאוד: א) חלק גדול מהכסף הזה אפשר לקבל מהציבור גם בלי הכרזה על מלווה חובה. אין זה מקרה שבאף ארץ לא עושים מלווה-חובה, אלא מטילים מסים. כי אם רוצים למכור מלווה - אין גבול לדבר הזה. זו שאלה של מחיר, ובמשק ממלכתי מהווה הריבית סכומים קטנים מאוד. אם עושים את המלווה, זה יוצר לנו כאב-ראש גדול כאשר צריך להחזירו. אצל האיש המשלם זאת אין הבדל בין זה ובין מס. לנו גורם הדבר לכאב-ראש, כי משלמים אנו סכומים גדולים מאוד. זה יוצר סרבול מינהלי עצום. לכן, בענין זה, אני תומך בהצעת האוצר, שאם להקטין - הרי זה במלווה קליטה.

אומר בקיצור: ראשית, עמדתי ברורה: תקציב צריך להיות מאוזן בהכנסות, ביחוד כאשר מכניסים אנו כבר גורם אינפלציוני אחד, את אשר אנו מקבלים מהעולם היהודי.

ועל זאת יש להוסיף: אסור לשפוך שמן על מדורה, ואני חושב שאחרת אנו עלולים לגלוש בה למצב דומה לזה שהיינו בו בשנת 1964. לדעתי, יש סתירה בין ההנחות היסודיות של שר האוצר שאני מסכים להן, והסעיפים האלה בתקציב, שצפויים לנו בהם גרעונות.

אעמוד במיוחד על שני סעיפים, שלא אדבר עליהם פעם נוספת, הנוגעים לבנק ישראל. ישנה הערכה של רווחים, שהיא מופרזת. אין היא בנויה על מה שמסרנו לאוצר, ונצטרך לעשות אילו הפרשות על חשבון הפסדים שהיו לנו בקשר עם ההחלטה, שקיבלנו עלינו את שלושת הבנקים הכושלים.

אנו נחלק זאת לכמה שנים, אבל יש דברים שכבר מכרנו אותם. וכאן עלולים להיות לנו הפסדים. לכן אין זה סכום של 50 מיליון לירות, אך יהיה זה, לפחות, הדבר שקבענו בתקציב שלנו, ואולי קצת יותר, נטו, ממה שנוכל לתת.

כאן עלי לעמוד על צד מהותי ופורמלי של העניין: אשר לצד המהותי, אני חושב שהעניין של 120 מיליון דולר, הוא אסון למשק שלנו (הדפסת הסכום הזה) - ולא חשוב אם זה ייעשה על-ידי בנק-ישראל או גורם כלשהו אחר. אני מוכרח לעמוד גם על הצד הפורמלי וחובתי לומר זאת: מה טיבו של בנק ממלכתי? כפי שיש בשטח אחר רשות מחוקקת ומבצעת ומשפטית, בשטח פיננסי יש שתי רשויות. ברור שבמדינה דמוקרטית קובעת הממשלה. בסעיף הדן בבנק-ישראל ישנו סעיף אחד מיוחד, האומר שאם יש חילוקי דעות בין הנגיד והממשלה, הממשלה יכולה לבקש את הנגיד להישמע או להתפטר. אך הממשלה תחליט בשביל הבנק שעליו לתת הלוואה - זה דבר שלא יתכן לעשותו. פעם הביא שר האוצר הצעה כזאת, ומר פנחס רוזן, שר המשפטים דאז, אמר שלא ישתתף בדבר כזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ומה היו התוצאות?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

התוצאות היו שהתפשרנו על חצי-חצי. אך ישנו איזה בלם וישנה ביקורת של הבלם. לדעתי, אם תתקבל החלטה כזאת, אפשר לחסל את הבנק הממלכתי. לא עברה חצי שנה מאז ניהלנו מו"מ והגענו להסכם.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

על פי רוב מגיעים להסכם וגם עתה ודאי יהיה

הסכם.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

הגענו לפשרה. אנו הצענו לאוצר מאה מיליון לירות. אבל לא יתכן שיעמידו אותי בפני עובדה.

שר האוצר פ. ספיר:

שום עובדה לא נקבעה כאן.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

זה עניין למו"מ.

ראש הממשלה ל. אשכול:

השאלה היא לגבי עצם העניין.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

לעצם העניין: אני מתנגד, אולם צריך לשמור גם על

המכשיר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

זה באמת לא חשוב, חשוב העניין.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

חשוב שיהיה בלם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ואם הוא ילך וישלם 6%?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני מתנגד לזה.

אני חושב שלמסגרת חוקית ומשפטית של הדברים האלה

ערך ידוע. ישנו בלם הפועל במידת-מה. אם מוציאים אותו, אין לזה כל גבול ומעצורים. על כן, אני מבין שזה עניין למו"מ, ולא עניין של החלטות.

אני מסתייג מזה לגופו של ענין, כי זה אסון. זה עובר את הגבול ובניגוד למה ששמענו בהקדמה של דברי שר האוצר, ויש להתנגד לזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ולו קיבלנו מהיהודים את הכסף הזה?

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כי אז הייתי אומר שיש להגדיל את הרזרבה ולא להזרימה למשק. כי כאשר זה עובר גבול ידוע, זה רעל למשק.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כל מה שאומר אתה, כבר 15 שנה אתה מזהיר ומזהיר באותם דברים ומדי פעם אומרים לך: הא לך את התקציב ותאמר אתה מה לעשות ומה לא לעשות. ומתי שהוא הגענו כבר לעשרות אלפי מחוסרי-עבודה. איני שלם כל כך עם זה ואיני יכול להוכיח זאת, כי איני מטפל בזה עתה. כאשר מספר מחוסרי העבודה עולה למאה אלף או תשעים אלף - קשה לומר שזה מצוץ מן האצבע.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אנו טוענים שזה מצוץ מהאצבע. לא כל מאה האלף הם

מחוסרי עבודה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שמספרם מגיע לששים או שבעים אלף. נניח

שיש בארץ אנשים שיכולים לעבוד, אבל אינם עובדים ואפילו אינם הולכים להרשם.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

העניין כזה: בדרך כלל מקובל לחשוב שישנו חוסר

עבודה בשיעור 3%, ואנו חרגנו מזה מעט מאוד וזה נספג והולך, והגרעון במאזן

המסחרי גדל ב-7% לשנה, בשנת 1961-64. אני בטוח שלולא המיתון - היה גדל יותר.

אני הזהרתי ואמרתי, ואחרי זה הצעתי תמיד הצעה קונקרטית - לנקוט במדיניות

המיתון, וקרה בדיוק מה שאמרתי שיקרה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כי בינתיים הוקטנה העליה ולא היה הכרח לבנות

בתים.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אפשר לבנות בתים ולחלק אותם.

ראש הממשלה ל. אשכול:

את זאת עדיין לא עשינו בחיינו.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

המדיניות של מיתון נתנה תוצאות טובות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

משום שלא היתה עליה וזה כשלעצמו הינו אסון

לנו.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אבל כרגע מניחים אנו...

ראש הממשלה ל. אשכול:

במשך 15 שנה אלה צריך היה לכנות בתים ועוד

מעשי-שטות והתקציב שניתן לנו מהעם היהודי למטרה זו - לא הספיק.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אני חושב שהיה שינוי סובייקטיבי בשנת 1965

והמדיניות היתה כבר אחרת. כי העליה לא היתה כבר אז, לפני כמה שנים.

תקציב זה מבוסס על חשבון עליה של שלושים אלף

יהודים. על סמך זה זקוק הוא, לדעתי, לגזירה והקטנה.

ד"ר י. ארנון:

אומר משהו על שתי נקודות: נקודה אחת היא, בעצם,

הסיבה העיקרית לחילוקי-הדעות בהצעת התקציב והיא ההערכה - מה צריך להיות היעד

לשנת 1968 באשר לגידול התוצר. אנו חשובים שזה צריך להיות בשיעור 9% ולא 6%.

כי סבורים אנו שבשנתיים האחרונות, בשנת 1967, כבר אז התוצר כמעט ולא עלה בכלל.

למרות שחושב גם אני שהמיתון היה הכרחי ונתן את התוצאות החיוביות - הרי בכל דבר בכלכלה קיימת תמיד הסכנה של מה שנקרא "OVER SHUTTING"; ואני סבור שבענין הקטנת הגידול עשינו קצת יותר מדי OVER SHUTTING.

ההבדל בין 6% ל-9% אינו ענין קטן. אתם מתווכחים על 3% והאמת היא שזה יותר מזה, כדי להגיע לממוצע של 6%, במידה ולוקחים בחשבון שבשנת 1967, כמעט כל השנה, היה האחוז יציב ולא היתה הגדלה - פירוש הדבר שבינואר 1968 מתחילים אנו בנקודה שהיינו בה כל השנה. ואם רוצים אנו להגדיל את התוצר ב-6%, זאת אומרת שהאחוז צריך לקפוץ או בתחילה או במידה והולכים כבר עד הגג - עלינו להגיע ל-12% בסופו של דבר. אך אנו חושבים שבספטמבר-נובמבר ישנם כבר סימנים שנמצאים אנו בשלב של עליה. על כך אין ויכוח והנגיד אמר זאת.

פירוש הדבר, שבינואר יהיה האחוז גבוה יותר ואנו סבורים שכוח-האדם במדינה מאפשר לנו גידול גבוה יותר.

עתה, אחת מהשתיים: אם צודקים אנו והגידול יהיה של 9% והפעילות יהיה גדולה יותר - הרי חלק קטן יותר מהגרעון לא יהיה, כי המסים יתנו, בניגוד למה שקרה לנו בשנה שעבר, יותר ולא פחות. ואז ייאמר לאוצר שהוא מעריך נמוך מדי, כדי שיוכל לתת יותר באמצע השנה. אם ההערכה היא אינה נכונה, אני סבור שאפילו עם גידול אמצעי התשלום של שנת 1967 יהיה מקום להוסיף זאת כתשלום למשק, כדי להביא לפעילות הרצויה של המשק.

לדעתי, אולי בכל דיוני התקציב משמש דבר זה אחד הגורמים החשובים ביותר, עליו צריכה להחליט הממשלה. אם מחליטם עתה שיש לאזן את התקציב ואינך יכול להוסיף - אתה קובע דבר בענין הגידול, הפעילות ולפי דעתי זה אולי הנימוק החשוב ביותר, וכתוצאה מזה, גם אם רגיש אני לסכנה של הלחץ האינפלציוני כתוצאה מהלוואת בנק ישראל - חושבני שהסכנה שנחזור למצב של סטגנציה אינה קטנה יותר.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אמצעי התשלום עלו ב-24% בשנה אחת.

ד"ר י. ארנון:

אמרת, מר הורוביץ, שאי-אפשר לחלק את הוצאות המלחמה, וזה נכון, כי לא יכולים באופן פיסי לחלק זאת. אבל ישנו דבר שקיינס לא דיבר עליו: אנו אומרים שההוצאות גדולות כל כך בשנים הבאות, לא כפעולה של הנהלת חשבונות, אבל מפני שהייצוב של ה-REPLACEMENT של הדבר יקח מספר שנים.

להרס אינך צריך תקציב, כי הוא קיים כבר. אתה צריך תקציב לבניה מחדש והחלוקה היא לשלוש שנים והיא מוצדקת, כי זאת גם חלוקת העול המעשי.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אלו הוצאות הבטחון ולא המלחמה.

ד"ר י. ארנון:

אם הצבא מוכן היה לחכות עשר שנים בקניית מטוסים ותחמושת - יכולים היינו לחלק זאת. אבל אפשר לחלק ערך ממשי במידה ועושה זאת אתה הדבר באותו הזמן שעושים את הפעולה הכלכלית. הצבא אמר שדרושות לו שנתיים לייצור התחמושת.

הערה:

אפשר לעשות את הדבר בהנהלת-חשבוניות, אבל אין

לזה משמעות כלכלית.

ד"ר י. ארנון:

אם נותנים הלוואה כדי לקנות בדולרים - ודאי

שיכול אתה לעשות זאת.

השר י. ספיר:

ברצוני להעיר הערה, שיש בה משאלה: מכל המבול של המספרים והנתונים שהומטרו עלינו כאן - בכל זאת איני יכול ליצור לעצמי תמונה ברורה של התחזית האמיתית של שנת 9-1968, מבחינת התקציב הלאומי, אם אפשר לכנות זאת כך, ולא פחות מאשר בעית הגרעון של התקציב - כי הרי היתה כאן בעיה כלכלית לא קטנה.

דבר שני: אם מדובר על גידול ב-G.M.P., במצב המיוחד שלנו, איני יודע איך זה יתחלק על כל השטחים והענפים.

לא מן הנמנע שיהיה גידול ב-9%, שמבחינה סטטיסטית יהיה נכון ויכול אני לעמוד בפני בעיות של משברים בענפים. פירוש הדבר שאעמוד בענף מסויים במצב אותו נגיד הבנק תאר, כאשר יחסר לי שם כוח-אדם, ובענפים אחרים יהיה עודף בכח-אדם, שלא בנקל אוכל להעביר אותו מענף לענף. יתכן ותהיה לזה השלכה רצינית על מצב ההכנסה, כי אותם חלקים שלא יוכלו למלא - לא יוכלו לשלם או לצרוך כמו אחרים, ואז סך הכל של ההכנסה יהיה קטן. ברוב הסעיפים

של הכנסה - האומדן נמוך יותר מאשר אומדן זה וחסרה הכנסה למעשה, כי השנה לא נסתיימה. אבל חשוב לנו לדעת מה אומדן ההכנסה בשנת 1968-9, על יסוד ההכנסה בפועל המשוערת של שנת 1967-8.

לכן, יש לי משאלה: אם יש מי שיכול לתת לנו, לאור הנתונים עד היום, תחזית מפורטת יותר של התקציב הלאומי לשנת 1968-9 - הייתי רוצה לקבל זאת; ב) באשר להכנסות - השוואה נכונה יותר, לפי כל סעיף וסעיף, עד הדיון הבא, בקשר לאומדן הכנסות שלנת 1968-9. והכנסה משוערת בפועל לשנת 1967-8. כי בפועל אין לי את הנתונים ל-31 במרץ, לשנה זו. יש אנשים היודעים לעשות זאת ואפשר יהיה לקבל זאת.

דבר נוסף: באשר להשפעה של ההצטברות של הנזילות המרובה: יש כאן אלמנטים פסיכולוגיים לא מעטים. אך אם ישנו מי שיכול, על יסוד נסיון השנה האחרונה, לתת הערכה, למה אפשר לצפות, לאיזה ספנדינג ספריי", או המשך ההתאפקות? כי זה משנה את האומדן במאות אלפי לירות.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

אי אפשר לדעת זאת.

חשר י. ספיר:

כל התאוריה לגבי אמצעי התשלום שמביאים כמעט באופן אוטומטי לאינפלציה - ההתאפקות ערערה את ההנחה הזאת כמעט יותר מכל דבר אחר. המחירים לא עלו בעיקר משום ההתאפקות. נדמה לי שיש מחקרים בעניין זה.

דבר נוסף: באשר לאמצעים שיש לנקוט בהם לאור התקציב הגרעוני הזה: לעת עתה זה תקציב גרעוני, אך השאלה אם יכול מישור לתת הערכה: ישנו תקציב בטחון שבחלקו מיועד לרכישה בחוץ. מדובר בדולארים וזה מביא

להוצאה, אבל הוצאה זו אינה משפיעה ישירות על המצב האינפלציוני כאן. הייתי מאפשר לחלק את החשבון התקציבי של תקציב הבטחון - כמה מזה מכסה העם היהודי לפי ההערכה, וכמה נופל על המשק ומשלם המס הישראלי.

אלה דברים שאי-אפשר לזכור אותם בעל-פה והייתי

רוצה אותם במרוכז.

במידה ותקציב הבטחון בלירות ישראליות, ופירושו

תעסוקה כאן, בארץ, ואם תקציב זה פחות או יותר ידוע, הייתי רוצה לשאול: האם אפשר לעשות איזו הערכה, במידה שהמוצר הלאומי יגדל ב-6%-9%, באיזו מידה התעסוקה בכל הענפים השונים בשטח הבטחון כובשת מקום בשטחי התעסוקה והפיתוח בארץ. כי הרי יתכן שזה יהווה את החלק הגדול ביותר בתעסוקת הארץ ובפיתוח הציבורי. יתכן שבמקום זה אפשר יהיה לצמצם ענפים אחרים. אני חושש שנעמוד בפני המצב שנצטרך להחליט אם רוצים אנו בתותחים או בחמאה. ואם לא חמאה - אזי נצטרך לעמוד בפני קיצוץ בדברים המיועדים לשטח שקוראים אנו לא סוציאלי.

שני דברים אלה, הבחינה התקציבית וההשפעה

האינפלציונית - לא ילכו יחד.

מר מ. זנדברג:

אין ספק שחששותיו של מר הורוביץ אינם בלתי-מבוססים, אבל המידה מוגזמת, כפי שהציג את הדברים. אעיר כמה הערות בנושא זה: בקשר למאזן מטבע חוץ בתוך התקציב והשוואה של השנים 1968 ל-1967, הדבר החשוב כאן הוא - באיזו מידה סופגים פחות כסף או מזרימים יותר בשנת 1968 לעומת שנת 1967. יהיה דרוש לזה סכום של 75 מיליון דולר בהכנסות ו-55 מיליון דולר נוספים בהוצאות. כלומר, מאזן מטבע-חוץ שלנו יורע ב-130 מיליון דולר. זה אינו כולל עוד את מטוסי ה"פנטום". אם נצטרך לקנותם בשנה הבאה - המצב יהיה גרוע

יותר.

משמעות הדבר, שאם נרצה לשמור, במקרה, על אותה רמה של הזרמת כסף למשק - אפשר לקבל את 130 מיליון הדולר מחו"ל, או מבנק-ישראל ועדיין נישאר באותה רמה של הזרמת כספים, כפי שהיה בשנה שעברה.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

השר י. ספיר אומר שגם חמאה וגם תותחים לא נוכל

להזרים.

מר מ. זנדברג:

נקודה זו חשובה לכל הדיון.

דבר נוסף: מדוע חושב אני שגידול התוצר הלאומי יהיה בשיעור 9% ולא 6%? קודם כל, אני סבור שהאוכלוסיה היהודית תגדל ב-70 אלף איש. יהיו 30 אלף עולים ו-40 אלף גידול טבעי, שזה אחוז גידול רגיל, ואולי יהיה קצת יותר מזה. פירוש הדבר - תוספת כח-אדם בשיעור 25 אלף איש. אם נרצה להקטין מספר המובטלים בקרוב ל-10 אלפי איש - ואז עוד נשארת אבטלה חיכוכית - הרי נקלוט כ-30-35 אלף מועסקים בשנה הבאה, וזה יתן כ-4% גידול בתוצר הלאומי.

אני סבור שהפריזון יגדל אף הוא, לפחות ב-5%. בשיעור של 5% גדל הרי הפריזון במשך כל השנים, מלבד השנים האחרונות. אני משוכנע, וזאת מראים כל המספרים, שהעלינו את נורמות הייצור. במקומות-עבודה ספציפיים עלה הפריזון בשנים אלו, ואי-העליה של הפריזון הכללי במשק נובע מן השפל הכללי שפקד אותנו והעמיס הוצאות כלליות וכד' על היקף ייצור קטן יותר. אין לי צל של ספק, שבמקרה של התקדמות מחודשת, יעלה הפריזון ביותר מ-5%.

אם יהיה גידול של 4% באוכלוסיה - אזי התוצר יגדל ב-9% ואין צורך לחשוש מהזרמת כסף כפי שהצגתי זאת כאן. 9% אלה הכרחיים לנו גם מבחינת השימושים, כי עלינו לעשות הכל כדי לא לעכב התפתחות הייצוא וההשקעות. עושים אנו מאמצים כבירים למען הגברת היקף השקעות החוץ בארץ. עלינו לאפשר דברים אלה, ללא כל הגבלה.

להגבלה ניתן רק התקציב. עלינו לצמצם בתקציב הפיתוח עד כמה שאפשר, כפי שאמר שר האוצר. מה שהצענו - זה צריך להיות המכסימום. כלומר, לא תקציב מינימום שכל שר יבוא ויתדיינו אתנו עליו.

בענין הנזילות: היתה התאפקות עד המלחמה. בעולם מקובל, בדרך-כלל, שאחר מלחמה - אין ריסון.

נגיד בנק ישראל ד. הורוביץ:

כי כאן לא היתה מלחמה, שאחריה בא השלום.

מר מ. זנדברג:

בדרך כלל מדובר גם על האזורים החדשים בארץ והכלים הרגילים שלנו לניתוח הנזילות - אינם מתאימים כאן. על-כל-פנים, נדמה לי שעלינו לנצל את הנזילות המוגדלת להפחתת הריבית. אם מר הורוביץ אמר שהיא הופחתה ארבע פעמים, הרי הריבית הריאלית והאפקטיבית, בהתחשב ביציבות המחירים, גדולה עתה מכפי שהיתה במשך כל הזמן, מאז הקמת המדינה. הריבית היא תשלום עבור השימוש בכסף, הסיכון הכרוך בהלוואה ועבור ירידת ערך הכסף. בתקופה של יציבות מחירים יש לשלם רק עבור הסיכון והשימוש בכסף, אך יש להפחית את הריבית עקב אי-עלית המחירים. לדוגמא: היתה ריבית נומינלית גבוהה מאוד על מלווה קצר-מועד, אך אחוז

הריבית האפקטיבי בניכוי עליית המחירים היה פעוט, בעוד שהשנה הורדנו את הריבית ארבע פעמים והריבית האפקטיבית עלתה ל-5%!

עלינו להמשיך ולהפחית את הריבית, כי זה מוזיל את הוצאות הייצור ויש בו גורם לעידוד הייצור.

שר האוצר פ. ספיר:

אעיר שתי הערות כדי להסיר אי-הבנות:

(א) 120 מיליון דולר - אין הכוונה דווקא לקבל אותם מבנק-ישראל. על-כל-פנים, את השם "בנק ישראל" אפשר למחוק כאן, שלא ישמש סיבה לאי-הבנות. זה אינו משנה את העובדה שהתקציב שהוצע, עליו הביע מר הורוביץ חששות של הליכה על חבל דק או קרח דק, וכן אלה שהתווכחו בנקודה זו - וודאי לא התווכחו וכל הסכנות שמנה מישור - אפשר להוסיף עליהן ואפשר, חס-וחלילה, גם לצדוק בהן.

אין משק שהכל ברור בו וראינו בשנים אלה שגם במשקים בהם הכל ברור והם חזקים ואיתנים - מדי פעם בפעם מתערער בהם משהו. לנו קל וקרוב יותר להבחין זאת באירופה.

עלי לסיים בזאת, שכל מי שיש לו הצעות ממשיות (ואיני אוהב דיבורים סתם, ואיני אומר זאת כלפי מישור, אלא באופן כללי), וטוען לקיצוצים בתקציב - יקרא להם בשם זה או אחר. כל 100 מיליון לירות שאפשר לחסוך בתקציב - זה מחזק אותנו יותר מאשר הכנסות וחיפושי כסף. אבל בשבועיים אלה אפשר ללמוד ולשאול ולברר ולגבש הצעות קונקרטיות. לזאת מצפה אני, וזאת אומר אני למר הורוביץ.

דבר אחרון: זה עניין עליו דיבר ד"ר ארנון: היתה

זו מלחמה של ששה ימים, אבל פצעה יעניקו לנו כמה שנות הוצאות שיכבירו על משלמי-המסים. אילו יכולים היינו לא להשאיר עתה את היטל הבטחון - היה זה פשוט יותר למשלם המסים. מיליארד הדולר או 3 מיליארד הלירות, שאחד מהם מתבקשים אנו לשלם עתה, ומטילים זאת על משלם-המסים הישראלי - יכביר הדבר עליו במשך כמה שנים, ואין מיפלט מזה.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מציע שביום א' הבא נקיים ישיבה, לא בנושא

זה. ישנם 30 סעיפים על סדר-היום שאינם מגיעים לדיון.

מ ח ל י ט י ם :

(א) תוך שבועיים יגמרו כל משרדי-הממשלה את הדיונים והמשא-ומתן עם אגף-התקציבים בהצעת-התקציב לשנת 1968/69.

(ב) ועדת השרים לענייני כלכלה תדון בהצעת-התקציב לשנת 1968/69 בימים שבין 29.10.67 לבין 3.12.67.

המשך הדיון נדחה

* * *

ראש הממשלה ל. אשכול:

הערב מתקיים קוקטייל יום העצמאות של מאלאגש.

אני מוכרח לעבוד הלילה, ואבקש כמה שרים ללכת לקוקטייל זה, כי הם מאוד רגישים ואנו רוצים שיהיו כאן.

שר הבריאות י. ברזילי:

כל אחד יגש לכמה דקות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ביום שלישי נקיים ישיבת ממשלה.

ישיבת אחה"צ ננעלה בשעה 19:00